

SUPPLEMENTUM

SCHEMATICUM

DE

PRAEDESTINATIONE

B. Lonergan S. J.

Collegium Christi Regis

Toronto

1950

SUPPLEMENTUM SCHEMATICUM

DE SCIENTIA ATQUE VOLUNTATE DEI

1. De fine hujus operis

- a. Sacra theologia ita dividitur ut primo per viam inventionis ex Sacra Scriptura, Patribus, Conciliis, Theologis, quid sit credendum determinatur, deinde per viam doctrinae secundum praeclarum exemplum S. Thomasae quaeratur fructuosisima illa intelligentia, et si limitata, quam laudat concilium Vaticanum.
- b. Hoc supplementum supponit aliunde haustam non solum determinationem eorum quae ad fidem vel pertinent vel quoque modo accedunt sed etiam sententiarum diversarum quaestionumque historiae notitiam.
Unice ergo intendimus qua brevitate quantaque cohaerentia fieri possit ut actionibus apte declaratis et theorumatis stabilitas perspiciat diligentia alumnorum studentium quid hac in vita nobis intelligi non possit, quid autem intelligi possit et debeat.
- c. Expositionis ordo non tam logicus quam paedagogicus est ut primo simpliciora separatim proponantur, deinde eorum cumulatione atque digestione magis complexa intelligi possint.
Quare primo de denominacione extrinseca (#2), de comparatione entis aeterni cum temporali (#3), de actione et passione (#5), de operatione Dei immanente atque contingente (#4), de necessario et contingente (#6), de futuris contingentibus (#7) actum est ut theorema dominii divini transcendentis exponi possit (#8) et circa idem distinctiones tradantur (#9).
Deinde de divina scientia (#10,11), de objecto voluntatis (#12-14), de ipsa Dei volitione (#15), de divina actione (#16-19), de reductione peccati in causas (#20) quaeritur ut distinctio efformetur inter voluntatem Dei antecedentem et consequentem (#21-23)
Denique posita distinctione signorum rationis (#24) tractatur de praedestinatione et reprobatione (#25) et additur epilogus (#26)

2. De natura analysis metaphysicae.

- a. In sequentibus frequentissimo argumentum erit analysis metaphysica, cuius natura statim perspici debet.
Processio semper est eadem: de propositionibus veris proceditur ad entia quibus propositio vera sit vera.
Quare analysis metaphysica syllogismo declarari potest.
Maior praemissa est definitio veritatis, nempe, veritas consistit in adaequatione intellectus et rei.
Minor praemissa est haec vel illa veritas.
Conclusio est de entibus quae requirantur et sufficiunt ut vera sit propositio seu ut adaequatio intellectus et rei existat.
- b. Distinctio fundamentalis in analysi metaphysica viget inter denominationem intrinsecam et denominationem extrinsecam.
Denominatio est subiecto intrinseca si aliqua qualitas veritatis habetur per

entitatem subiecto intrinsecam.

Ita "Socrates est homo" vel "Socrates est albus" sunt denominations intrinsecas, quia habent veritatem per entitates "humanitatem" vel "albedinem" ipsi Socrati intrinsecas.

Denominatio est subiecto extrinseca si adaequatio veritatis habetur per entitatem subiecto extrinsecam.

Ita "ignis me calefacit" est denominatio extrinseca; propositio enim vera non est per calorem igni intrinsacum neque per calorem ex igni transcurrentem sed solummodo per calorem qui ex igni in me fit; porro, calor qui in me fit non est in igni.

c. Exinde colligitur clavis fore principalis in tota nostra inquisitione.

Simultaneae in veritate sunt propositiones quae per unam eamdemque entitatem habent adaequationem veritatis.

Exsistunt propositiones simultaneae in veritate quia existunt denominations extrinsecas.

E.g., per eundem calorem qui in me ex igni fit duas propositiones sunt verae, nempe, "ignis me calefacit" et "ipso ab igni calefio."

Et similiter quandocumque habetur denominatio extrinseca, habentur propositiones simultaneae in veritate, nempe, propositio quae est vera per denominationem extrinsecam, et alia propositio quae dicit "denominans extrinsecum existit".

3. De comparatione entis aeterni et temporalis

a. Notissimum est doctrina S. Thomae nihil Deo praeteritum vel futurum esse, omnia autem praesentia.

Quod brevi arguento declarari potest. Si enim quid umquam est Deo praesens, semper est Deo praesens. Nam secundum quamdam partem seu instans aeternitatis est praesens. Quae pars seu instans semper est, cum aeternitas sit tota simul.

b. Quaeretis vero quid sit istud "simul esse" quo omnia Deo sunt praesentia et nihil praeteritum vel futurum.

Respondetur: "est" duo significat; primo et semper significat ens et verum, et ita non differt ab "erat" vel "erit"; deinde connotat comparationem inter tempus rei et tempus iudicantis, et ita differt ab "erat" et "erit".

Porro, ens temporale est in quo fuisse, esse, et fore realiter differunt; quae differentia proxime invenitur in praedicamento "quando" ut tamen ipsum rei esse afficiat; nam antequam ens temporale est, non erat; postquam erat, non est; et quamdiu est, perpetuo transit esse in fuisse et fore in esse.

Ens vero aeternum est in quo fuisse, esse, et fore sunt re et ratione idem; unde aeternitas dicitur esse tota simul; non enim tempore limitatur neque mensuratur esse entis aeterni.

Proinde, duplex est comparatio ontium; prima comparatio est communis omnium secundum quod sunt ontia et vera; altera comparatio pertinet ad sola entia temporalia prout eadem vel diverso tempore esse eorum limitatur et mensuratur.

E.g., equus Alexandri et equus Caesaris non erant simul; diversis enim temporibus erant. At equus Alexandri simul erat cum solo, et equus Caesaris simul erat cum sole; utroque enim tempore sol erat, ita tamen ut, quando simul erat sol cum equo Alexandri, futurum erat esse-simul solis cum equo Caesaris. Denique simul erant equus Alexandri et Deus, et simul erant equus Caesaris et

3.

Deus; non quod Deus utroque tempore erat, nam Deus in tempore non est; sed quia idem in Deo est fuisse, esse, et fore.

Unde concludes: "simul esse" sequitur ipsam rationem entis nisi praedicamentum "quando" impedit; quare cum Deus tempore non limitetur, simul est cum omnibus quae sunt etiamsi inter se comparata simul non sint.

Scilicet, secundum vulgarem aestimationem tempus continet entia, unde eatenus entia simul esse possunt quatenus eodem tempore sunt. At secundum iudicium philosophicum ens continet tempus tamquam partem sui, nempe, praedicamentum "quando"; quare entia eatenus simul sunt quatenus entia sunt nisi impedit limitatio temporis.

- c. Cum operari sequatur esse, manifestum est scire Dei et velle Dei sicut esse Dei simul cum omnibus esse.

4. Operatio immanens et contingens

- a. Quidquid contingenter de Deo dicitur, per denominationem extrinsecam habet adaequationem veritatis.

Aut enim per denominationem intrinsecam, aut per denominationem extrinsecam. Atqui intrinsca denominatio est impossibilis. Ergo per denominationem extrinsecam.

Minor patet: nulla enim entitas contingens potest esse intrinseca Deo absolute simplici et necessario.

- b. Sunt operationes immanentes quae contingenter de Deo dicuntur.

Deus enim scit hunc mundum existere; praeterea, vult hunc mundum existere. At liberrimo consilio creavit. Potuit non creare. Contingenter creavit. Ideoque potuit non scire hunc mundum existere; potuit non velle hunc mundum existere; ideoque contingenter de Deo dicitur quod scit et vult hunc mundum existere.

- c. Quamvis sint operationes Deo immanentes quae contingenter et per denominationem extrinsecam habent adaequationem veritatis, tamen ab aeterno de Deo dicuntur. I, 13, 7, 3m.

Operari enim sequitur esse. Porro, esse Dei est aeternum. Pariter ergo scire Dei et velle eius sunt aeterna.

- d. Obicies: Non habetur denominatio extrinseca nisi existit denominans extrinsecum. Ergo non habetur denominatio aeterna nisi existit denominans extrinsecum et aeternum.

Respondetur: concedo antecedens et distinguo consequens secundum dicta #3: si tempus continet ens et verum, C; si ens continet tempus et comparatio cum Deo non est secundum tempus sed secundum rationem entis et veri tantum, N. Aliis verbis, non transfertur "quando" a denominante in Deum.

- e. Corollarium maximi momenti colligitur.

Ex hac doctrina de operationibus Dei immanentibus et contingentibus sequitur series quaedam propositionum quae sunt simultaneae in veritate.

Per idem enim habetur adaequatio veritatis sive dicitur "hoc contingens existit" sive dicitur "Deus scit vel vult hoc contingens existere"; haec enim posterior porpositio habet adaequationem veritatis per denominans extrinsecum cuius existentia ponitur in propositione illa priori.

5. De actione et passione.

- a. Quaestio ponitur de illa actione quae necessario infert passionem, scilicet, de exercitio causalitatis efficientis.
 Non ergo agitur de actu secundo; si hoc intelligo, hoc non patitur neque est passio; imo, meum intelligere est pati, et ego patior.
 Non agitur de eo quod est per accidens sed de eo quod per se convenit actioni et passioni et quidem secundum legem metaphysicam quae exceptiones non admittit. Quare non queritur de actione prout est in materialibus vel prout est in creaturis sed de actions ut sic.
- b. Quaestio est utrum actio et passio sint duo entia an unum tantum.
 Respondeatur quod actio et passio dicunt idem ens sub diversis respectibus, seu quod unus idemque actus est et actio et passio, at actio est in quantum ab agente est, et passio est in quantum in paciente est.
- c. Probatio est per reductionem oppositi in absurdum.
 Supponatur ergo actionem dicere aliud ens quam passio, et quidem ens agenti intrinsecum.
 Quaeritur deinde de causa prima utrum existat, utrum habeat actionem intrinsecam, utrum actio haec ei insit necessitate naturae an aliunde recepta sit.
 Si dices cum non existere, sequitur nihil existere.
 Si dices cum non habere actionem intrinsocam, sequitur cum nihil agere.
 Si dices cum habere actionem aliunde receptam, negas eum esse causam primam.
 Si dices cum habere actionem intrinsocam necessitate naturae, sequitur eum non libere sed necessario agere; porro, cum actio esse nequeat sine passione, sequitur omnes effectus causae primae esse necessarios.
- d. Similiter quandcumque ponitur actio agenti intrinseca, tollitur contingencia et libertas, uti communitor obicitur contra ponentes praedeterminationes physicas.
- e. Ergo cum Aristotele dicendum est: actio est in passo; actio est actus huius ab hoc; passio est actus huius ut in hoc.

6. De necessario et contingente

- a. Necessarium est quod non potest non esse.
 Esse est esse existentiae; quare necessarium non potest non existere; et contrario, impossibile non potest existere.
- b. Necessitas est triplex: absoluta, ex suppositione alterius, et ex suppositione sui ipsius.
 Absoluta est necessitas cius quod non potest non existere. Unde solus Deus est absolute necessarius.
 Ex suppositione alterius, triplex est necessitas, nempe, metaphysica, physica, et moralis.
 Ipsa haec necessitas viget in ordine essentiali; consistit in nexu quodam necessario inter antecedens et consequens.
 Prout nexus est lex metaphysica, lex physica, vel lex moralis, fiunt distinctiones.
 Lex metaphysica est quod substantia finita non potest esse sine accidentibus

5.

inseparabilibus; supposita ergo existentia substantiae finitae, necessitate metaphysica ponuntur accidentia inseparabilia.

Lex physica est quod calor sese diffundit; supposita ergo existentia caloris, necessitate physica ponitur diffusio caloris; quod tamen metaphysice non est necessarium.

Lex moralis est ut veritatem dicas si loqueris; supposita ergo existentia subjecti rationalis, necessitate morali dicit veritatem si loquitur; attamen cum metaphysice tum physice potest loqui et falsum dicere; necessitas moralis excludit comparsibilitatem et bonitatis moralis et falsae loquela, sed non facit ipsam bonitatem moralem necessarium.

Ex suppositione sui ipsius critur minima illa necessitas quae in omni et quelibet invenitur.

Omne enim dum est necesse est esse. Socrates dum sedit necessario sedit.

Hac necessitas ex suppositione sui ipsius componitur cum contingentia absoluta, metaphysica, physica, et morali. E. g. sit actus liber et supererogatorius; dum est, necessario est; Et tamen neque absolute neque metaphysice neque physice neque moraliter est hic actus necessarius.

- c. Contingens est quod potest vel esse vel non esse.
Contingentia pariter dividitur ac necessitas.

Unde omnes creaturec contingenter existunt; accidentia separabilia insunt substantiae contingentia physica; actus supererogatorius existit contingentia morali. At nihil existit sine necessitate ex suppositione sui ipsius, quod contra principium identitatis seu non-contradictionis esset.

7. De Futuris contingentibus.

- a. Quaeri solet inde ab Aristotele utrum contingentia futura sint determinatae verae. o.g. utrum hodie verum iudicium elici possit quod cras fiet praelium navale.

- b. Prima, respondetur negativo circa scientiam humanam.
Homo enim secundum esse et cognoscere est ens temporale; quare futurum non est ei praesens.

Praeterea, ei non est praesens aliquid aliud quod necessario nexu cum futuro contingentem connectitur; secus, futurum illus non esset contingens sed necessarium.

Unde colligitur quod iudicium praesens " hoc contingens futurum aliquando erit" non potest habere adaequationem veritatis sive ex parte ipsius futuri contingentis quia non nunc est sive ex parte alterius quocum necessario connectitur futurum contingens.

Ergo iudicium ex scientia humana de contingentio futuro non potest habere adaequationem veritatis, ideoque nunc non potest esse determinatae verum.

- c. Deinde cum distinctione respondetur circa scientiam divinam.
Deo enim, enti aeterno, nihil potest esse futurum; quod enim umquam est Deo praesens, semper est ei praesens (# 3).

At quae nobis sunt futura et Deo praesentia, circa haec Deus potest cognoscere verum determinatae. Sicut enim nos de eis quae nobis sunt praesentia, veram et certam cognitionem habere possumus, pariter Deus de eis quae ei sunt praesentia.

- d. Porro modiantibus scientia divina, revelations, fide, nos possumus habere certitudinem de futuro contingentio, v.g. quod antichristus erit.

e. Ex quibus fiat grossus ad principium maximi momenti.

Deus certo scit hoc contingens futurum. Atqui impossibile est Deum certo scire et illud contingens non fore. Ergo necessario erit.

Respondetur primo quod nihil Deo est futurum.

Instatur quod manet difficultas. Impossibile est Deum certo scire et illud contingens non esse. Atqui Deus certo scit. Ergo illud contingens necessario est.

Distinguitur minor. Deus certo scit hoc contingens existere, per denominationem intrinsecam,-N., per denominationem extrinsecam ex ipso contingente,-C., vide # 4.

Distinguitur conclusio. Illud contingens necessario est, absolute vel ex suppositione alterius,-N., ex suppositione sui ipsius,-C. Supponitur enim existentia contingentis ut habeatur adaequatio veritatis in minore!

8. De Transcendentia divina.

a. Consideratur hic syllogismus.

Si Deus hoc aliquid existere sive scit sive vult sive facit, necessario hoc aliquid est.

Atqui Deus hoc aliquid existere scit, vult, vel facit.

Ergo necessario hoc aliquid est.

b. Maior est veritas necessaria necessitate metaphysica.

Absolute enim impossibile est ut Deus infinite perfectus vel errat vel frustra velit vel frustra agat.

Quidquid ergo Deus scit, infallibiliter scit; quidquid vult, efficaciter vult; quidquid facit, irresistibiliter facit.

Sed quod infallibiliter scitur esse, vel quod efficaciter volitur esse, vel quod irresistibiliter efficitur, illud necessario est.

c. Minor est veritas necessaria ex suppositione.

Supposito quod hoc aliquid existit, necessarium est Deum omniscientem eius existentiam scire, sicut necessarium est Deum omnium Dominum eius existentiam volle, et necessarium est Deum omnium causam primam eius existentiam efficere.

At ipsum suppositum non est necessarium; prout enim Deus nihil creare.

Ulterius, de Deo dici non potest quod scit hoc aliquid existere vel vult vel facit nisi per extrinsecam denominationem; quod enim contingentia de Deo dicitur, per denominationem extrinsecam dicitur.

d. Conclusio est legitima et certa. At conclusio sequitur priemissam debiliterem. Quare ex minore aestimanda est qualitas huius necessitatis.

Iam vero minor potest habere adaequationem veritatis dupliciter; vel ex ipso hoc aliquo extrinsecce denominante, vel ex alio existente cum quo hoc aliquid necessario metaphysico vel physico connectitur.

In casu priori, necessitas conclusionis est minima illa quae est ex suppositione sui ipsius.

In casu posteriori, necessitas conclusionis est vel metaphysica vel physica prout hoc aliquid necessitate metaphysica vel physica decuitur ex eo quod extrinsecce dominat Deum scientem, facientem ut hoc aliquid existat.

e. Ex quibus colligitur quid sit transcendentia divina.

Transcendentia divina in primis dicit scientem divinam esse infallibilem, voluntatem Dei case officacem, actionem Dei esse irresistibilem, ita ut quidquid Deus sciat velit faciat, necessario hoc sit.

At transcendentia divina etiam dicit Domum stare extra ordinem necessitatis et contingentiae, hoc sensu quod ex sola infallibilitate scientiae divinae, ex sola efficacitate voluntatis divinae, ex sola irresistibilitate actionis divinae determinari non potest utrum scitum volitum effectum sit necessarium necessitate metaphysica, an physica, an morali, an minima illa ex suppositione sui ipsius.

9. Principia prioritatis et simultaneitatis.

a. Colliguntur ex antecessis brevia principia quae in subsequenti materia sunt utilissima.

b. Principium prioritatis ponitur in ordine causal, secundum illud quod causa est prior suo effectu.

Porro, Deus est omnium causa agens, et agit per intellectum et voluntatem.

Quare quidquid est; est ex Deo sciente, volente, efficiente.

Ergo prius Deus scit, vult, facit ut hoc aliquid existat quam hoc aliquid existit.

Quae prioritas est causalis.

c. Principium simultaneitatis ponitur in ordine veritatis, secundum quod denominationes extrinsecas inducunt veritates simultaneas seu veritates quae habent adaequationem cum re per eandem entitatem.

Porro, quidquid contingenter de Deo dicitur, per denominationem extrinsecam dicitur. Omnes ergo veritates contingenter de Deo dictae postulant existentiam extrinseci denominantis et ideo alias veritates simultaneas.

Alia ex parte quod a Deo scitur, volitur, efficitur aut continetur in alio ente finito et necessitante aut non ita continetur.

Si in alio ente finito et necessitante continetur, denominatio Dei extrinseca sumi potest ex hoc alio.

Si vero non in alio ente finito et necessitante continetur scitum, volatum, effectum, tunc denominatio Dei extrinseca ex ipso scito, volito, effecto sumi debet. Et hoc in casu valet principium simultaneitatis.

Principium ergo simultaneitatis est quod veritates simultaneae sunt quod hoc contingens existit ut quod Deus scit existentiam huius contingentis vel vult hanc existentiam vel facit.

d. Ex principio simultaneitatis habetur per modum corollarii thesis 10a apud auctorem (Lennerz, De Deo Uno, p. 252, # 360 ff).

e. Praeter prioritatem in causalitate et simultaneitatem in veritate, agnoscuntur prioritas et simultaneitas circa aeterna et temporalia. De quibus supra # 3.

10. De Scientia Dei.

a. Actus scientiae Dei est ipse actus purus intelligendi seu ipsum intelligere; quare hic actus est unicus, neque umquam est potentia vel habitus sed semper actu.

Objectum scientiae Dei dividitur in primarium et secundarium; objectum primarium est ipse actus purus, seu ipsum esse subsistens, seu ipsa divina essentia; objectum vero secundarium tripliiciter dividitur et secundum hanc objecti divisionem sermo fit de scientia simplicis intelligentiae, de scientia media, et de scientia visionis.

b. Per scientiam simplicis intelligentiae Deus intelligit totam seriem mundorum possibilium cum omnibus suis partibus, eventibus, et nexibus sive necessariis sive contingentibus.

Fundamentum huius scientiae est objectum primarium. Intelligendo enim se ipsum, Deus intelligit virtutem suam; intelligendo virtutem suam, intelligit omnia quae per virtutem suam effici possint, namque, totam seriem mundorum possibilium.

c Per scientiam medium Deus omnimode certitudine scit quid in singulis adjunctis sive necessario sive contingenter evenerit si ipse hunc vel illum mundum creare eligeret.

Fundamentum hujus scientiae, uti opinamur (vide ll) est ipsa divina transcendentia. Intelligendo enim seipsum, intelligit Deus se esse transcendentem. Intelligit ergo si ipse eligeret hunc vel illum mundum creare, necessario esset hic vel ille mundus, exacte prout in scientia simplicis intelligentiae esse perspicitur. Et ulterius intelligit nullam inde necessitatem contingentibus imponi, uti supra (#8) expositum est.

d Differunt objectum scientiae simplicis intelligentiae et objectum scientiae mediae.

Objectum illud est possibile; objectum hoc est hypotheticum, scil. non possibile qua talo sed sub conditione "si ipse illum mundum creare eligerem".

Iterum in utroque objecto exhibentur alii eventus, motus, actus necessario connexi et alii contingenter connexi inter se. Sed ex sola scientia simplicis intelligentiae, posita una parte mundi possibilis, ad aliam partem contingenter connexam concludi non potest. Ex scientia media vero eiusmodi conclusio haberi potest, non quod eventus contingenter connexi fiant necessario connexi, sed quod singuli eventus habitudine infallibili, efficaci, irrestibili ad scientiam, voluntatem, actionem Dei referuntur.

e Per scientiam visionis intelligit Deus omnia actualia, nobis quidem praeterita, praesentia, et futura, sed ipsi Deo aeterno praesentia.

Supponit haec scientia liberrimum illud consilium quo Deus hunc mundum creare decrevit.

Ad adaequationem veritatis requirit haec scientia ipsum mundum existentem et Deum extrinsice denominantem.

Diffrerit Ergo haec scientia ab aliis quae habent adaequationem veritatis sive in ipso Deo comprehenso sive in virtute Dei comprehensa sive in transcendentia Dei comprehensa.

#ll. De diversis radicibus scientiae mediae

a Duplex semper est questio, Quid sit, et An sit.

Questio de radice scientiae mediae est, non quaestio an sit, sed quaestio quid sit, et quidem ad ultimum "cur".

Hanc radicem posuimus in ipsa divina transcendentia. Alii aliter faciunt quorum tamen sententiae aut ad nostram revocare possunt aut inconvenientes demonstrantur.

b Ipse Molina, Bellarminus, et forte alii radicem scientiae mediae in divina super-comprehensione voluntatis liberae posuerunt. Ita perfecte ergo creator creabilem voluntatem comprehendit ut clare distincteque perspiciat quid in singulis adjunctis electura esset.

Circa quam sententiam haec est difficultas.

Aut supponitur nexus necessarius inter ipsam voluntatem comprehensam et suos actus aut non supponitur.

Si supponitur, tollitur libertas.

Si non supponitur, tollitur certitudo scientiae mediae.

Responderi potest certitudinem scientiae mediae non tam in voluntate

comprehensa quam in Deo comprehendente fundari. Sed hoc aut videtur nihil aut revocatur ad nostram sententiam de Deo comprehendente transcendentiam propriam.

c Suarez, Ruiz, Mazella et multi alii in ipsa objectiva veritate futuribilem radicum scientiae mediae posuerunt.

Verum enim est Petrum sub talibus adjunctis constitutum sic fuisse acturum Porro Deus omne verum cognoscit. Ergo Deus hoc et similiter alia omnia futuribia cognoscit.

Circa hanc sententiam difficultas in maiori invenitur.

Dicitur objective esse verum hoc conditionale: "si Petrus sub talibus adjunctis versaretur, sic eligeret".

At si supponitur nexus necessarius inter antecedens et consequens, tollitur libertas; sic enim fingeretur determinismus quidam adiunctorum.

Si autem non supponitur nexus necessarius inter antecedens et consequens, veritas illa est contingens. Porro veritas contingens habet adaequationem veritatis in quantum existit aliquod contingens; quod contingens non potest esse Deus, qui est ens necessarium; namque potest esse ipsum futuribile, quod sane non existit.

Quare ex hac sententia sequitur vel determinismus adiunctorum quo tollatur libertas vel inadaequatio intellectus et rei unde tollatur veritas scientiae mediae.

Responderi potest praeter meras possibilites triplicem gradum certitudinis inveniri, nempe, certitudinem fundatam in nexu necessario, certitudinem facti fundatam in quodam contingente existente, et miram hanc certitudinem scientiae mediae quae fundatur neque in nexu necessario, nam est de libero, neque in facto contingente, nam est conditionale quoddam contra factum.

De triplici divisione illa, ipsi minime dubitamus.

At quaestio non est de facto sed de radice seu de ultimo fundamento veritatis et certitudinis circa conditionalia contingentia et contra factum. Afferere existentiam non est reddere rationem.

d Quare Kleutgen, Perrone, de Regnon, alii docent in rem adeo arduam atque obscuram non esse inquirendum.

Quae doctrina minus est sententia de radice scientiae mediae quam consilium desperationis.

e Et ideo auctor acutissimus explicationem quandam exponit. Lennerz, De Deo Uno, 1948, pp. 254 ff., #364 f.

In primis tenet veritatem futuribilem in ipsa divina essentia esse fundatam Reducit ergo futuribilem actionem Petri ad futuribilem concursum Dei; et ideo dicit ad idem redire has propositiones: "si Petrus his in adjunctis versaretur ita ageret"; et "si Deus Petrum his in adjunctis poneret, ita Deus concurreret".

Quae reductio est valida: concursus enim divisorius duplicitate considerari potest; principiatively est essentia divina cum relatione rationis ad actum futuribilem; terminatively vero est ipsa actus futuribilis. Ubi intellegitur concursus simultaneus Molinas.

Quae reductio non tollit libertatem Petri: in eodem enim signo est concursus futuribilis et actio Petri futuribilis.

Quae reductio fundat scientiam modiam in ipsa essentia divina; concursus enim futuribilis principiatively est essentia ipsa cum relatione rationis ad actionem futuribilem.

Ulro sane haec omnia admittimus. Ad idem enim reddit haec positio ac illa supra exposita de transcendentia actionis divinae. Si enim Deus hoc aliquid esse facit, necessario est; et tamen ista necessitas consequentis per se non est nisi ex suppositione sui ipsius; manet hoc aliquid contingens, liberum, immo supererogatorium.

Patitur tamen haec sententia hanc difficultatem quod in eiusmodi concursibus hypotheticis Deus casco concurrit. Ex enim concursibus hypotheticis Deus acquirit scientiam medium sicut et nos per conscientiam empiricam cognoscimus actus nostros internos elicendo ipsoe. Quam difficultatem arcore auctor laborat (#365), frustra tamen uti opinamur.

Analogia enim secundum quam concipiendus est Deus agens ad extra non est nostra conscientia empirica actuum nostrorum interiorum sed potius est ars et voluntas artificis opus extorium producentis.

Porro, si auctor porspexisset in eodem prorsus signo veritatis inveniri non solum actum futuribilem et futuribilem concursum Dei sed etiam scientiam Dei et voluntatem Dei circa existentiam actus, potuissest, pari ratione ac theoriam suam, proponeo integrum doctrinam de Dei transcendentia; et ideo potuit asserere intellectum divinum dirigere et voluntatem divinum imperare id quod concursu divino officitur.

f. Manet ut verbum dicamus de celesti obiectione contra doctrinam de scientia media.

Appendix ad Concordiam Molinae considerat obiectiōē quod Deus per scientiam medium fingitur non cognoscere ex sua essentia sed accipere cognitionem e rebus. Cf. DTC X, 2137.

Respondet Molina obiecta futuribilia non esse causas cognitionis divinae sed conditiones sine qua non. Ibid. 2138.

Secundum d'Ales et Evans Berghe (auctorem articuli DTC) Molina consideravit Deum haurire scientiam futuribilem ex sua essentia. Ibid. 2169.

Clare docuit Bellarmius Down videlicet comprehendere voluntatem humanam non accipiendo speciem a rebus sed per divinam essentiam. Ibid. 2169.

Et tamen usque hodie eadem urgetur obiectio; vide expositionem Molinismi apud DTC, art. Predestination, XII, 2966 et 2974, ubi P. Garrigou-Lagrange ponit suum dilemma utrum scientia divina determinet quid Petrus sit electus sub adiunctis hypotheticis an ipsa electio Petri determinet quid Deus cognoscat.

g. Circa hoc problem distingendum esse videtur.

Alia est quaestio epistemologica fundamentalis circa naturam radicalem cognitionis; et alia est quaestio de conceptu scientiae mediae.

Circa quaestionem epistemologicam duplex est opinio: Secundum Platonem, Plotinum, Augustinum, Avicennam, Scotum, Ockham, et per modernos ut Cartesium et Kantium radicaliter cognitio est confrontatio quaedam cum obiecto; non dico hanc theoriam esse expolitam apud omnes istos autores sed in discursu eorum supponi; alia ex parte apud Aristotelem et S. Thomam radicaliter cognitio est identitas quaedam atque perfectio; sensibile in actu est sensus in actu; intelligibile in actu est intellectus in actu; in his quae sunt sine materia idem est intelligens et intellectum; et ex hoc fonte sequitur doctrina S. Thomae de Deo omnia intelligendo in sua essentia.

Porro probabile non videtur theologos praeassertim temporis Renascentiae fuisse peritos in quaestionibus epistemologicis; ideoque in concipienda scientia media facile subiacobat ambiguitas; in quantum principiis S. Thomae inhaeserunt, sub influxu secundae opinionis erant; in quantum vero secundum ea, quae prima facie vera esse videntur, loquabantur, sub influxu primae opinionis

11.

erant. Quae ambiguitas et fundavit objectiones et materiam refutationis praebebat.

Conciliationem scientiae mediae cum vera doctrina epistemologica haberi opinamur ex doctrina S. Thomas de divina transcendentia.

12. De Ordine

- a. Totum est unum, intelligibile, completum.

Pars est id quod ad totum intelligibiliter refertur et ex quo totum intelligibiliter constituitur.

Uti patet, ipsae partes cuiusdam totius maioris possunt esse tota minora ex partibus minoribus constituta. Ita res subsistentes constituantur entibus quibus, uti potentia, actu, etc; iterum res subsistentes sunt partes specierum; et specios subsistentium sunt partes totius universi.

- b. Ordo invenitur tum in toto prout intelligibiliter ex partibus constituitur tum in partibus prout intelligibiliter inter se et ad totum referuntur.

Abstracte ordo dicit solas relationes; concrete dicit et relationes et earum subiecta, fundamenta, terminos; agetur praecipue de ordine concrete dicto.

- c. Existit ordo universi et quidem ordo perfectus.

Quaestio est de universitate rerum utrum ipsa sit totum quoddam seu unum, intelligibile, completum.

Agitur de universitate rerum creatarum, non secundum aliquod nunc temporis, sed secundum totum suum esse, seu sub aspectu quater-dimensionalis, seu sub specie aeternitatis.

Argumentum desumitur ex notione mundi possibilis.

Mundus enim possibilis est in quantum Deus prima omnium causa eum efficere potest; et Deus est agens per intellectum; ideoque nihil est possibile quod in sapiente intellectu divino concipi nequit vel a bona et iusta voluntate divina eligi nequit. Cf. I, 25, 5 fm.

Iam vero sapientis est ordinare; ordinatio est intelligibilis; intelligibile ordinatum est unum saltem unitate ordinis; neque incompletum volitur a bona et justa voluntate.

Quare omnis mundus possibilis est unum, intelligibile, et completum, seu totum quoddam secundum normas divinas sapientiae et bonitatis.

- d. Cave ne concipias Deum ordinare mundos possibles secundum analogiam nostrae imperfectionis.

Nos enim ex datis sensibilibus per inquisitionem et actus incompletos ad completam rerum intelligentiam progredi nitimur; iterum supposito fine, discurremus et inquirimus consiliando de mediis in finem ordinandis.

At Deus est ipsum intelligere seu actus purus intelligendi; perfecte se ipsum comprehendit; quare perfecte comprehendit virtutem suam; et ideo eodem actu et eodem intuitu simplici sine discrusu, sine motu, sine inquisitione, sine consilio conspicit tamquam objectum secundarium totam scripsit omnium mundorum possibilium secundum omnes eorum partes et relationes.

13. De Bono et Fine

- a. Bonum simpliciter est ipsa bonitas divina; bonum per participationem est bonitas creata.
- b. Bonum per participationem dicitur vel ratione sui vel ratione alterius.
 Ratione sui bonum est totum existens, seu unum, intelligibile, completum, et existens.
 Ratione alterius bona est pars; et sic principaliter bona est pars illa ultima seu ultima perfectio unde totum completur; secundario vero bonae sunt partes inter se et ad totum ordinatae.
- c. Distinguuntur bonum commune et bonum particulare.
 Bonum communi est bonum totius majoris; bonum vero particulare est bonum totius minoris quod pars est totius majoris.
 Unde concludes: bonum commune includit bonum particulare; totum enim majus non est completum sine partibus suis completis; at partes non sunt completas sine bono proprio particulari.
 Exemplo sit quod bonum est homini habere domum, cibos, occupationem, salarium; at longe excellentius est bonum commune quod est perfecta operatio systematis economici unde omnes homines habeant occupationem, salarium, domos, cibos.
 Ulterius concludes: maximum bonum inter bona creata est ipse ordo universi qui est totum maximum omnia bona particularia in se includens.
- d. Etiam distinguuntur bonum verum et bonum apparens.
 Oritur hic conflictus in totis intermediis quae secundum alium aspectum sunt ipsa tota partibus constituta et secundum alium aspectum sunt partes ex quibus totum majus constituitur.
 Bonum verum ergo est id quod toti intermedio convenit quando consideratur secundum totam suam intelligibilitatem, scilicet prout est totum et prout est pars.
 Bonum apparens autem est id quod toti intermedio forte conveniret si licita esset consideratio ejus prout est totum, omissa quod simul est pars totius majoris.
 Facillime bono apparenti decipimur; nam bonum maximum creatum, quod est ordo universi, haud intelligimus; partes vero quo sunt minores eo facilius intelliguntur; unde quod totis minimis convenit, perspicimus, sed quod toti maximo convenit, praetermittimus.
- e. Finis ultimus est ipsum bonum simpliciter seu bonitas divina. Quod est bonum universo creato extrinsecum.
 Finis creatus dicitur et ratione sui et ratione alterius.
 Finis ratione sui est totum existens, seu unum, intelligibile, completum et existens.
 Finis ratione alterius est ultima perfectio unde totum completur.
 Finis ratione sui praecipue consideratur ut motivum, ut finis intentionis, ut finis operantis; finis vero ratione alterius praecipue consideratur ut finis operationis seu operis.
 Alius finis creatus est alio altior quo bonum communius totius majoris est. Quare ordo universi est supremus finis mundo creato intrinsecus.
- f. Quid sensorit S. Thomas de ordine bono, fine, brevitor indico cum alibi hac de re non scripscrim.

13.

Distinguitur finis extrinsecus et intrinsecus; extrinsecus est Deus; intrinsecus est ipso ordo universi.

Met. Lambda 10 1075a 12; in XII, lect 12, #2627-31

Cf. I d 39 q 2 a 1 sol; De Ver 5 3; CG I 78 #4; I 47 3 1m; I 103 2 3m.
Speciatim CG II 24 #4; I 21 1 3m.

Circa finem extrinsecum: bonum simpliciter, contractum I 103 2; 65 1 2m;
Deus ab omnibus appetitur I 44 4 3m; CG III 16-25; angeli magis Deum quam se
appetunt I 60 5; cf I 21 1 3m; I-II 109 3; subordinatio ad finem extrinsecum
I 103 2 3m; CG III 64 #2.

Exsistit finis intrinsecus: I 103 2 3m; I 73 1 c.

Inter bona creata optimum: I 47 1 c; I 22 4 c; CG I 70 #4; CG I 78 #4 f;
CG I 85 #3; CG II 39 #7; CG II 42 #3; est fructus sapientiae divinae,
CG II 24; II 42 #5; III 64 #11.

Est prius in intentione, formale, praescipue volitum, propinquissimum di-
vinarum bonitate: CG II 44 #2; CG II 45 #8; CG III 64 #9 f; CG III 69 #18

Describitur ordo universi: I 65 2 c; CG II 68 #6-12; CG III 22;
CG III 112 ##8-10 cf ## 3-5

Usus systematicus in Summa Theologiae.

Ordo probat existentiam Dei (I 2 3 c), probat unitatem Dei (I 11 3 c);
quia Deus scit ordinem, scit idem partium (I 15 2 c; cf I 14 8); ordo est
justitia Dei (I 21 1 c), est veritas ontologica (I 21 2 c), est providentia
(I 22 1 c), praedestination (I 23 1 c), est gubernatio (I 103 1 c), est
fatum (I 116 2 c), est lex aeterna (I-II 91 1 c), et lex naturalis (I-II 91 2 c).

Mundus unus unitate ordinis (I 47 3 c); sine ordine confusio (I 42 3 Sed
contra); in voluntariis et naturalibus (I 21 1 c); quo sensu hic mundus op-
timus (I 25 6 3m; 47 2 1m; 48 2 3m; 56 2 4m); ratione ordinis habetur multi-
plicitas (I 47 1 c), inaequalitas (I 47 2 c; cf 3m; 65 2 3m; CG II 45 # 9);
sed non idem malum (I 48 1 5m); ratione ordinis sunt contingentia (I 48 2 c),
incorporalia (I 50 1 c), et corporalia (I 65 2 c).

14. De Malo.

a. Malum est boni privatio.

Malum ergo tria dicit: existunt partes cuiusdam totius intelligibilis;
totum existere debet; at quoddam partium existentium complementum deficit.

b. Malum dividitur in malum simpliciter et malum secundum quid, prout totum
simpliciter vel secundum quid existere debet.

c. Malum morale (malum culpac, formale peccati formalis) in eo consistit quod
appetitus rationalis irrationabiliter ab actione sua deficit.

Est ergo defectus actionis. Non est ens sed entis privatio. Contra le-
gem positivam peccatur non agendo. Contra legem negativam peccatur non im-
pediendo motum contrarium ex bono apparente ortum.

Est defectus ipsi voluntati intraneus. Sane consequuntur alia mala, nempe,
materialis peccati, scandalum, poena peccatori inflictum. Quac tamen mala non
sunt moralia sed physica.

Est defectus intrinseco irrationabilis. Sicut materialis peccati se habet
ad bonum apparet, ita formale peccati se habet ad bonum mere apparet quia
mere apparet. Nisi enim peccator scit bonum apparet esse mere apparet et
re vera malum, non peccat. Aliis verbis, formale peccati est contra ratio-
nem, et nis contra rationem esset, peccatum non esset.

Est malum particulare: bonum enim hominis est secundum rationem esse; pariter bonum appetitus rationalis est ut rationem dictantem sequatur.

Est malum simpliciter: peccare enim est agere contra intelligibilem universi ordinationem a Deo conceptam, volitam, et promulgatam. Quod vero est contra universalem rerum ordinationem intelligibilem, illud ad nullum totum intelligibile pertinet, ideoque malum est simpliciter.

d. Malum physicum est malum secundum quid.

Scilicet, sub aspectu particulari malum est; sed sub aspectu generaliori consequitur bonum.

Ita malum particulare est quod cultellus oculum penetrans visum corrumpit. Sed bonum commune est quod leges naturales existunt neque in talibus casibus suspenduntur.

Similiter mala particularia sunt materiale peccati, scandalum inde ortum, poena peccatori inficta. At bonum commune est existentia et exercitium liberi arbitrii; ultius, bonum commune est ordo iustitiae qui se habet ad moralia sicut leges naturales se habent ad naturalia.

e. Ex quibus colligitur duplex conclusio.

Imprimis, quo melius quis ordinem universi intelligit, eo melius explicare potest cur sint mala physica; sub hoc enim aspectu universalis apparet eorum bonitas.

Deinde, atiamsi quis perfecte ordinem universi intellexisset, nihil intelligeret circa malum morale. Unumquodque enim intelligi potest inquantum intelligibile est; sed de ratione mali moralis est ut sit contra intellectum, contra intelligibilem rerum ordinationem, intellectam ab ipso peccatore, et praecognitam, volitam, et promulgatam a Deo.

f. Quare neque simpliciter affirmare neque simpliciter negare oportet malum morale pertinere ad ordinem universi conceptum atque volitum a Deo.

Non pertinet quatenus Deus non consiliat quemadmodum rest sint ordinandae ut alii praeceps et alii pariter poenam mereantur; consilium Dei est ut omnes salvantur; et accedit malum morale contra ordinem rerum a Deo conceptum atque volitum. Quare dicuntur peccatoros reniti contra ordinationem divinam, I, 19, 6; 103, 8, 1m.

Pertinet tamen malum morale ad ordinem universi inquantum Deus per negationem huius intelligibilitatis malum morale praecognitit et per permissionem malitiae creaturae malum morale voluntate quadam consequente vult.

g. Communiter concipitur malum morale tamquam defectus conformitatis in actu humano comparato ad legem moralem.

Scilicet, obiecta voluntatis dividuntur in bona obligatoria et mala prohibita; velle malum prohibitum est actus humanus difformis a lege morali; pariter, velle aliud loco volendi bonum obligatorium est actus humanus difformis a lege morali.

Admittimus hanc definitionem atque conceptum esse possibilem et ad alios fines aptum. Invenimus tamen eam esse minus aptam sive secundum analysis metaphysicam sive secundum analysis psychologicam.

Primo, obiectum voluntatis est bonum; proinde, bonum non dividitur in bona obligatoria et mala prohibita.

Secundo, ipse actus volendi malum prohibitum (v.g. comedere cibum die jejunii tempore vetito) vel ipso actus volendi aliud loco volendi bonum obligatorium (v.g. velle ludere golf loco fundi ad missam die dominica)

est tantummodo peccatum materiale nisi antecessit advertentia ad legem moralem.

Tertio, ipsum malum morale primo, per se, semper et ubique in eo consistit quod advertentiam intellectus non sequitur conveniens volitio (v.g. volo ieiunare, volo missam adire).

Quarto, consequenter ad hunc defectum actionis, qui defectus semper est malum morale, sequitur tamquam consecutarium ille defectus conformitatis in positiva volitione comparata ad legem moralem.

15. De Divina Voluntate.

- a. Unicus est actus, unica est volitio divinae voluntatis, nempe, ipse actus purus. Deus enim est absolute simplex.
- b. Unde statim concludes: non est dicendum Deum hoc velle quia illud vult; sic enim supponitur pluralitas volitionum; et inde oritur pseudo-problema de ordine inter volitiones falso multiplicatas.
Deus tamen vult rerum ordinem; et ideo dicit oportet Deum velle hoc esse propter illud. Cf. I, 19, 5, c.
- c. Iterum concludes: cum actus voluntatis divinae sit actus purus increatus, non est assignanda causa volitionis divine.
Attamen, cum ad perfectionem voluntatis pertineat ut sit appetitus rationalis intellectum sequens, agnoscendus est ordo quidam inter intelligere divinum et divinum velle.
Prout sermo est de volitione divina essentiali vel notionali, ordo iste est ens rationis cum fundamento in nostro modo concipiendi, vel est realis ille ordo absque prioritate secundum quem Spiritus sanctus est amor procedens a verbo divino.
- d. Diversa obiecta distinguuntur unicas divinas volitionis.
Primarium et principale obiectum est bonum simpliciter, seu ipsa divina bonitas infinita.
Secundarium obiectum est vel possibile vel actuale.
Secundarium obiectum possibile est omne id quod in scientia simplicis intelligentiae et in scientia media continetur.
Secundarium obiectum actuale est id quod Deus praeter se ipsum actu vult, nempe, hic mundus seu hic ordo universi cum omnibus suis partibus et relationibus praeteritis, praesentibus, et futuris.
- e. Principale obiectum necessario a Deo volitur; quare secundum hoc obiectum volitio dicitur de Deo per denominationem intrinsecam.
Ulterius, principale obiectum dicitur motivum, finis intentionis, finis operantis, non sane quasi causa esset incausatio divinae volitionis, sed secundum illum ordinem de quo supra diximus (15, c.).
- f. Inde theorema quoddam maximi momenti ponendum est.
Unicum motivum, unicus finis intentionis seu operantis, relate ad unicam Dei voluntatem est ipsa divina bonitas.
Nos sane possumus velle ea quae ad finem sunt non solum propter finem sed etiam propter se ipsa. Ita volumus medicinam dulcem tum propter sanitatem tum etiam propter medicinam dulcedinem. At hoc fieri potest in quantum bonitas eius quod est ad finem addit super bonitatem ipsius finis.

Iam vero bonitas divina est bonum simpliciter; et omnia alia bona sunt bona per participationem eius quod est bonum simpliciter; quia ergo divina bonitas est fons omnis alterius bonitatis, fieri nequit ut alia bonitas addat supra bonitatem divinam; et quia nulla alia bonitas addit supra bonitatem divinam, fieri nequit ut alia bonitas praebat aliud qualemque motivum praeter ipsam divinam bonitatem.

I, 19, 2, 2m, 3m, 4m.; I, 19, 4, 3m; I, 19, 5, c; I, 20, 2, c.

De hac re praeclaro atque limpide tractavit Pater Donnelly,
Theol. Stud., 1941, 53 - 83; 1943, 3-33.

- g. Ex quo sequitur parallelismus inter intelligere et velle divinum. Qui parallelismus eo magis est ponendus quia divinum intelligere et divinum velle sunt idem absolute.

Sicut intellectus noster accipit species a rebus, ita nostra voluntas invenit bonitatem in rebus. Sicut cognita causa procedimus in cognitionem effectus, ita volito fine procedimus in volitionem eorum quae ad finem sunt.

Deus autem non accipit species a rebus sed intelligendo se ipsum intelligit omnia alia; praeterea non alio actu se intelligit et alio actu alia intelligit; sed eodem actu, quo se intelligit ut obiectum primarium, etiam in se ipso omnia alia intelligit ut obiecta secundaria. Similiter Deus non invenit bonitatem in rebus sed bonitatem suam amando facit ut alia sint entia et bona; praeterea non alio actu bonitatem suam amat et alio actu diffundit bonitatem suam ut alia sint entia et bona; sed eodem actu, quo se amat ut obiectum primarium, etiam propter suam bonitatem alia amare potest et amat ut obiecta secundaria. I, 19, 5; I, 20, 2; cf. I, 14, 5, 3m

- h. Ex his colligitur Deum alia velle non ex appetitione finis sed ex amore finis.

Non enim Deus alia vult tamquam medium quibus ipse finem suum attingat; ipse enim ab aeterno est suus finis.

Sed Deus alia vult quia ita erga bonitatem suam superabundat ut etiam alia et alios in eundem finem ordinare velit propter ipsum finem.

- i. Ponitur obiectum secundarium possibile divinae volitionis, per scientiam simplicis intelligentiae et scientiam medianam exhibitum (15,d), non ut sit causa vel motivum divinae volitionis, sed ut unicum motivum ei applicari possit.

Non enim casco Deus vult alia, sed sicut alia vult propter bonitatem suam et sicut bona sunt per participationem suae bonitatis, ita etiam cognoscit ea posse et esse et bona esse per suam virtutem et propter suam bonitatem.

Notandum est scientiam medianam non supponere Deum quicquam velle praeter se ipsum sed supponere hypothesis eiusmodi volitionis; quae sane hypothesis non in voluntate divina sed in divino intellectu est.

- j. Obiectum secundarium actuale est hic ordo universi cum omnibus suis partibus, motibus, relationibus.

Quod obiectum liberrimo consilio Deus vult esse; quare hoc velle de Deo dicitur contingenter et ideo per denominationem extrinsecam habet adaequationem veritatis.

Quod obiectum est totum quoddam, unum, intelligibile, et completum (12); quare per modum unius a Deo volitur unica illa volitione qua propter unicum motivum vult.

Quamvis ergo convenienter sermonem nostrum dividamus de amore, providentia, gubernatione, permissione mali, praedestinatione, reprobatione separatis disputantes, tamen haec divisione sumitur non ex multiplicata voluntate divina neque ex pluralitate obiectorum secundariorum a Deo volitorum sed solummodo ex nostro modo concipiendi qui pedetentim a partibus obiecti in totum progrediatur necesse est.

16. De Amore Divino.

- a. Amare est velle bonum alicui. I, 20, 1, 3m.
Quare quatenus amor dicit bonum velle, rediunt omnia quae dicta sunt de voluntate divina.
Addit autem amor super velle quoddam obiectum-cui; quae additio fit non per analysin in magis abstracta sed per reditionem in magis concreta.
Bonum enim et ens convertuntur; at omne ens est existens; omne ergo bonum est cuiusdam subiecti existentis; et ideo velle bonum etiam est velle bonum alicui seu amare.
- b. Evitanda est confusio illa per quam obiectum-cui amoris intruditur in ordinem finium. Finis-cui non est finis. Nam finis est bonum quod volitur.
Existit ordo quidam bonorum secundum totum minus includitur in toto maiori usque ad totum maximum creatum quod est ordo universi; et omnia haec bona in ipsam bonitatem divinam tamquam in finem ultimum ordinantur.
Porro, secundum ordinem bonorum et finium sumitur etiam ordo obiectorum-quibus. Sicut enim amare est velle bonum alicui, ita plus amare est velle maius bonum alicui. I, 20, 3, c.
Quare maxime amat Deus personas divinas quibus vult maximum bonum quod est esse Deum. Deinde plus amat Christum cui vult communicationem eius quod est esse divinum; deinde amat electos quibus vult communicationem beatitudinis divinae; deinde amat iustificatos quibus vult inhabitacionem Spiritus sancti; et similiter mensura finita Deus amat creature secundum mensuram bonitatis eis volitam.
- c. Et sic resolvitur apparenſ conflictus inter bonum commune et bonum personale.
Inter bona creata Deus maxime amat ipsum ordinem universi tamquam obiectum-quod; est enim bonum maximum quod in se includit omne aliud bonum creatum,
Ex quo concludi non potest Deum magis amare ordinem universi quam amat personas, puta, Beatae Virginis. Persona enim amatur non ut obiectum-quod sed ut obiectum-cui; et magis amatur persona quo maius bonum ei volitur.
- d. Sicut sumitur mensura seu ordo amoris organicas personas secundum mensuram et ordinem boni eis voliti, similiter sumitur motivum amoris ex motivo volandi eis bonum.
Quare cum ipsa bonitas divina est motivum unicum propter quod Deus alias bona vult, ita etiam est motivum unicum propter quod alias personas amat. Et ideo dicitur quod Deus non invenit amabilitatem in creaturis sed facit eas esse amabiles. I, 20, 2.

17. De Causa Efficiente

- a Antequam de divina operatione in omni operante tractemus, opera prestitum esse videtur naturam causae efficientis et ejusdem divisiones exponere.
- b Causa deficiens definitur ea quae actione sua in effectum influit. In causa efficiente distinguuntur "posse agere" et "actu agere". "Posse agere" tripliciter dividitur: potentia essentialis, habitus, et actus secundus; ita qui habet intellectum possibilem, qui habet habitum scientiae, et qui habet actum intelligendi potest producere verbum; similiter qui habet voluntatem, habitum in voluntate receptum, actum volendi finem potest producere volitionem mediorum.
 "Actu agere" dicitur de eo qui potest agere per denominationem extrinsecam ab ipso effectu.
 "Actio" "influxus nihil est nisi ipse effectus prout realiter dependet ab agente, prout relationem realem dependontiae "ab agente" habet, prout vere ab extrinseco agentem denominat. Quare "actio" "influxus" non est imaginandus quasi accidens vel substantia transiens ab agente in patiens.
- c Proportio causae efficientis definitur per ipsam causae naturam propriam et determinat quales effectus producere possit.
 Non enim quaelibet causa quilibet effectum producere potest.
- d Solus Deus est esse per naturam suam; quare solus Deus est causa proportionata ad producendum esse.
 Sequitur ulterius omnes causas creatas esse causas solummodo in ordine essentiali: scilicet, non sunt causae efficientes ut effectus existat, sed tantummodo sunt causae efficientes ut effectus sit talis.
 Sequitur ulterius causam efficientem et creatam, si effectum existentem producit, cum tamquam instrumentum Dei producere.
- e Quaeritur ergo quemadmodum omnis causa creata fiat instrumentum Dei. Respondetur ex simplici rerum analysi hoc fieri per applicationem.
 Nullum enim agens creatum potest producere patiens in quod agat; neque ullum agens creatum potest producere conditiones praerequisitas ut agat; quare necesse est ut omni agenti creato procurantur ab alio at patiens in quod agat et conditiones praerequisitas ut agat.
 Quae procuratio est prævia ad actionem agentis creati; est ab alio; et nominatur applicatio.
- f Porro, sola causa per se applicationis est Deus. Et arguitur tripliciter.
 Nulla causa creata est causa per se applicationis alterius causae; nam ipsa pariter indiget applicatione ut ipsa agat; et nisi agat non potest aliam applicare. Infinita series causarum creatarum, quarum unaquaque indiget applicatione ut agat, non constituit causam per se applicationis.
 Ulterius, evidenter nulla causa creata est proportionata ad efficiendam applicationem alterius causao. t enim conditiones praerequisitas impleantur, non sufficit ut hoc et illud fiat; praeterea necesse est ut arceatur omnis causa creata quae actionem et effectum impedit possit. Quare causa quae proportionatur ad productionem applicationis est causa proportionata ad gubernium universi; at omnis causa creata est tantummodo pars universi et, cum pars sit toto minor, non proportionatur ad gubernium universi; Iterum ergo reliquum est ut Deus sit sola causa per se applicationis.

Tertio, si causa creata esset causa per se applicationis, etiam esset causa per se effectus existentis ut existentia; atque supra demonstravimus consequens esse falso (# 17, d); ergo etiam antecedens est falso.

Ad maiorem: datis enim agente actuato, paciente, et conditionibus omnibus impletis, sequitur effectus existens.

g Notandum est modernos scientiae physicae peritos, qui tamen "causam per se" concipere non possunt, sic omniare legem causalitatis efficientis; si A et B sunt duo status universi in duobus momentis distinctis, tunc recurrente statu A otiam recurret status B. Clare ergo et distincte isti vident necessitatem applicationis supra descriptae.

h Non minus voluntas libera quam causa naturalis indiget applicatione.

Actio enim libera voluntatis supponit conditiones praerequisites; applicantis et ut conditiones impleantur.

Praerequiritur enim influxus ex medio physico et sociali in sensus, influxus ex sensibus in intellectum, ipsa actio intellectus; etiam praerequiritur ut voluntas etiam habitibus ornata movetur in actualem volitionem finis; his positis voluntas libere ex determinat ad volitionem mediorum, ubi determinatio ut entitas est ipsa mediorum volitio.

i Quaeritur denique quemadmodum Deus omnem virtutem creatam applicet et tamquam instrumentum usurpet.

Respondeatur per ordinem universi.

Sicut scribens machina dactylographica singulas litteras per claves machine scribit, ubi singulæ claves proportionantur singulis litteris scriptis, et tamen solus scribens proportionatur intelligentiæ scripti:

similiter Deus singulis momentis per ordinem universi habet varias causas applicatas ad actiones quibus sua vice alias causas ad actiones suas applicantur.

Quod fit per se et continuo ex præconceptione divina ipsius ordinis universi. Quare docet S. Thomas Deum omnia movere ad proprios fines per intellectum suum

18. De Actione Divina

a Circa actionem divinam quattuor præcipuae sunt sententiae, nempe, S. Thomas, Durandi, Bannessii, et Molinac.

b Sententiam S. Thome tractavimus alibi; vide Theol. Stud., III (1942), 375-402, 533-53; VIII (1947), 404-44.

Secundum hanc sententiam distinguuntur duo aspectus divinae actionis ad extra; aspectus causalitatis officientis (#5, 17); et aspectus causæ transcedentis (# 8,9).

Secundum causalitatis efficientis aspectum sic proceditur.

Causa causæ est causa causati.

Atque Deus quadruplicitor est causa causæ; Deus enim creat, conservat, applicat, et tamquam instrumentum usurpat omnem causam creatam.

Ergo Deus est causa causati cuiuslibet.

Maior est evidens; minor probata est sections præcedente (# 17); sensus conclusionis est omnem effectum esse actionem Dei ut causæ primæ et principalis, ubi "actio" dicit actum hujus ut ab hoc (vide #5)

Secundum aspectum causæ transcedentis additur hoc: quia Deus est infinite perfectus, quidquid scit, vult, facit, necessario est; quae tamen necessitas per se est minima illa quae dicitur ex suppositione sui (#8).

c Circa hanc sententiam notentur sequentia.

Ponit Deum causam mediatam mediatione suppositi sed immediatam immediatione virtutis.

Mediatio suppositi facile intelligitur: qui scribit culamo vel machina, scribit mediatione suppositi; scilicet intervenit suppositum instrumenti.

Immediatio virtutis dicit causam primam et principalem. Sumitur notio ex parallelo logico: praemissa immediata est per se evidens; non indiget termino medio syllogistico intor subjectum et praedicatum ut demonstretur. Sicut ergo praemissa immediata se habet ad conclusiones, ita causa immediata immediatione virtutis se habet ad effectus; in utroque casu non habetur dependentia a quodam superiore.

d Deinde, aestimare quis potest causam applicationis esse causam occasionalem; nihil influit in effectum; solummodo implet conditiones praerequisitas.

Quod aestimatur ex neglegentia distinctionis inter causam in ordine existentiali et causam in ordine essentiali; causa applicationis est causa in ordine existentiali; conditio et occasio distinguunt contra causam non in ordine existentiali sed in ordine essentiali.

Aliis verbis, qui influit in effectum implendo conditiones non influit in essentiam effectus sed in eiusdem existentiam; Deus influit in essentiam effectus creando et conservando causam creatam; influit in existentiam effectus applicando; influit in adaptationem effectus ad ordinem universi usurpando causam creatam tamquam instrumentum.

e Tertio, proprietas divina transcendontiae non potest attribui cuilibet enti created quantumvis perfecto; soquitur enim haec proprietas ex infinita Dei perfectione; et ideo in perfectione finita esse non potest.

f Quarto, effectus causae naturalis est necessarius ex suppositione alterius. Notate tamen illud aliud quod supponendum est non consistere in sola causa naturali sed in causa naturali applicata. Necessitas logum naturalium est non in concreto sed in abstracto; gravia non semper cadunt et levia non semper sursum feruntur sed hoc faciunt de facto et in concreto "ut in maiori parte" seu quando nihil impedit.

g Quinto, actus voluntatis aut liber est formaliter aut virtualiter; virtualiter quidem in quantum actum formaliter liborum producit; formaliter vero in quantum ipse actus non est necessarius ex suppositione alterius.

Virtualiter libera est volitio finis.

Formaliter libera est volitio eius quod ad finem est.

Quae libertas tripliciter fundatur: ex parte rei in quantum objective pluribus viis ad eundem finem pervenitur; ex parte intellectus in quantum supposito fine nullis argumentis demonstrativis sed solis argumentis suascribis, dialecticis, rhetoricae electio huius modii determinati concludi potest; ex parte denique ipsius voluntatis in quantum ipsa voluntas consiliationem terminat et mediante ultimo iudicio practico ipsa se movet ad volitionem modii determinati.

Neve dicas actum voluntatis liberum esse necessarium, non quidem ex suppositione alterius creati, sed ex suppositione Dei praescientis, volentis, facientis. Nam quod Deus scit, vult, facit hanc electionem, verum quidem est tantummodo in signo simultaneo veritatis, scilicet, ex denominatione extrinseca ab ipsa electione.

Quare concludes bene definitam esse libertatem a Molina dicente voluntatem esse liberam quae, positis omnibus ad agendum requisitis, potest et agere et non agere.

h Sexto, ut Deus sit certus de effectu causarum naturalium, non necessario considerat suam transcendentiam; hi onim effectus sunt necessarii ex suppositione alterius cuius ipse Deus est causa; quidquid onim impedire posset effectum causae naturalis, illus est effectus actionis divinae tum quoad esse tum quoad agere.

Alia ex parte, ut Deus sit certus de effectu causae liberae, necessario considerat suam transcendentiam; nam effectus causae liberae non est nemessarius ex suppositione alterius; et sine necessitate obiectiva non habetur certitudo subjectiva.

i Septimo, quamvis Deum transcendentiam considerare oporteat ut certus sit circa actus liberos, nihilominus per applicationem et instrumentalitatem Deus vere gubernat liberum arbitrium sicut et aliam virtutem creatam. Uti enim docet S. Augustinus, "Praeparatur voluntas a Domino." Uti docet S. Thomas, Deus gubernat ipsam hominis gubernationem sui. Uti docet Suarez, Sunt gratiae antecedenter congruae.

Ad cuius rei intelligentiam consideranda sunt tum singuli actus liberi tum tota series actuum liberorum in singulis hominibus; praeterea, circa singulos actus sunt consideranda tria, nempe, exercitium, specificatio, et exceptio quaedam quae est formale peccati.

Quoad exercitium cuiusdam actus formaliter liberi, ipse homo est causa per se quatenus, supposita volitione finis et supposita consilio ex volitione finis, homo se movet ad volitionem eius quod ad finem est.

At etiam Deus est causa per se eiusdem exercitii; causa onim causae est causa causati; atque Deus causat volitionem finis, causat lumen intellectuale sub quo reflectitur homo atque consiliat, causat adiuncta omnia exteriora et habitus dispositionesque interiores.

Quoad specificationem eiusdem actus formaliter liberi, ipse homo est causa per se inquantum volendo finem vult hoc iudicium practicum esse ultimum per quod se movet ad volendum bonum illo iudicio exhibatum

At etiam Deus est causa per se eiusdem specificationis si quidem ipsa specificatio intelligibiliter continetur in iis quae actum liberum antecedunt. Atque datur triplex nexus intelligibilis inter antecedentia et ipsum actum liberum. Ergo, quia Deus causat ipsa antecedentia, etiam causat specificationem actus liberi.

Primo, ad minorem, triplex existit nexus, nempe, ex parte rei, ex parte subjecti, et ex parte gratiae.

Ex parte rei existit nexus intelligibilis inquantum omne operabile intelligibiliter exsurgit ex adjunctis et ex fine supposito: sicut enim hypothesis scientifica se habet ad data sensibilia intelligenda, ita operabile se habet ad adjuncta in quibus operandum est ad finem; et sine nexu eiusdem inutilis prorsus esset consiliatio.

Ex parte subjecti existit nexus intelligibilis inquantum consiliatio et electio se habent ad dispositiones habitusque subjecti sicut operabile se habet ad adjuncta et hypothesis se habet ad data; et sine nexo eiusmodi nulla esset cognitio hominum quales sint, neque ulla politia ad eos gubernandos atque ducendos, neque utilitas praxeos asceticae ulla.

Ex parte gratiae existit nexus intelligibilis inquantum infunduntur habitus supernaturales et superadduntur illuminations intellectus et inspirationes voluntatis quibus serio reflectamur et finis ultimi amore permoveamur et contra habitus dispositionesque oppositas consiliare atque eligere valeamus.

Hic ergo positio ad maiorem est redeundum.

Continetur specificatio ius electionis huius hominis intelligibiliter in lumine sub quo consiliat, in fine ad quem consiliat, in amore finis ex quo consiliat et eligit, in adjunctis exterioribus vel interioribus circa quae consiliat, in dispositionibus et habitibus corporis, sensum, intellectus, ipius voluntatis secundum quos sponte fiunt et consiliatio et electio nisi interveniunt impedientia sive ex providentia divina externa sive ex gratia interna receptis.

Qui tamen nexus, quamvis sit intelligibilis et determinatus, non est necessarius. Alius est nexus in syllogismo scientifico et demonstrativo. Alius est nexus in syllogismo rhetorico vel dialectico. Utterius est nexus intelligibilis et determinatus; at ille necessarius est, et hic contingens.

Quia ergo noxus ille contingens est, manet libertas. Quia autem intelligibilis est atque determinatus, datur causalitas; cum causalitas est ex Deo qui solus est causa per se omnium cui influunt in electionem specificandam.

Quoad exceptionem quae est formale peccate, notandum est quod non est ens neque actio sed actionis privatio; in eo enim est quod appetitus rationalis irrationaliter non agit. Iam vero quod non est ens, in causam reduci non potest. Id eque quarvis Deus causat et exercitiu actus et specificationem actus qua boni, tanen nullo modo causat formale peccati. Iterum quamvis dentur gratiae congruae, nulla est gratia incongrua; semper enim gratia congrua est cum bono consilio et bona electione; at homo irrationaliter gratae non consentit.

Denique, si non singulos actus formaliter liberos sed ipsam totam seriem omnium actuum liberorum cujusdam hominis consideramus, elucet Deum esse solam causam per se totius seriei.

Abstracte hoc constat ex eo quod tota series est praeter intentionem hominis et ideo eolummodo per accidens ab homine est. Iterum constat ex notione cause per se quae est una in se et diversa ab effectu et simul cum toto effectu; at actus hominis sunt multi; praeterea, si iesce totam seriem intendisset et eligisset, hic actus esset pars seriei et ideo pars effectus; denique, nullus notus hominis est simul cum omnibus ejusdem actibus.

Concreto hoc constat quia actus nostri liberi inter se pugnant, quia libertas nostra effectiva est circa hic et nunc (resolutionem enim horie instanti non hodierna libertas sed crastina exequitur), cuia futura ignoramus et praeterita iam immutabilia facta sunt, quia virtute progrederimur cujus progressus ipsis non possumus esse causae dum ad eam summis in potentia, etc.

At Deus summa sapientia omnia ordinat et summo bonitate omnem ordinem commenquo seriem ordinatam habet. Ipse ergo est causa per se totius seriei actuum liberorum singulorum hominum exceptis peccatis.

1 Octavo, cum numero antecedente (#18, 1) constat de ipsa gubernatione liberi arbitrii, iam de modo ciuidem gubernationis est dicendum. In modo enim invenitur et certitudo intellectus et efficiencia voluntatis et irresistibilitas actionis.

Nam primo in scientia simplicis intelligentiae cui Deus omnes mundos possibiliter cum omnibus suis partibus et nexus cognoscit, conspicit Deus omnes noxes intelligibiles, determinatos, et contingentes qui intercedunt inter liberas hominum electiones et earumque causas proximas; praeterea, pariter conspicit Deus omnes defectus intelligibilitatis ubiunque appetitus rationalis irrationaliter ab agendo deficit; et nexus quidem intelligibiles intelligendo conspicit, defectus vero intelligibilitatis negando intelligibilitatem cognoscit.

Deinde in scientia media intelligit Deus, si ipse quemquam ex mundis possibilibus creare eliget, omnia futura prout in scientia simplicis intelligentiae exhibentur; intelligit enim Deus dominium suum transcendens (#8).

Tertio, Deus liberrimo consilio quendam mundum e possibilibus, nempe nostrum mundum actualis, creare vult; mundum vult scientia sua exhibitum et prout scientia sua exhibetur; ita tamen ut quae bona sunt et cum bonis intelligibiliter connectuntur ea voluntate velit quam nominamus dicentes. Fiat voluntas tua, formalia vero peccati nullo modo velit sed tantummodo permitat (vide #20).

Quarto, ex hoc voluntatis decreto, accedit ad scientiam simplicis intelligentiae et scientiam medianam illa scientia visionis.

Quinto, cum Deus sit agens per intellectum et voluntatem, efficere mundum hunc, quatenus dicit actum Dei immanenter nihil dicit nisi scientiam et liberam voluntatem supra iam positas. Pariter, cum transcendentia divina sit proprietas Dei solius (nihil enim aliud infinite perfectum esse potest), illa irresistibilitas divinae efficientiae non addit super infallibilitatem cognitionis et efficaciam voluntatis.

Sexto, quatenus agere dicit actum huius ut ab hoc, actio divina dicit ipsos effectus mundo immanentes prout a Deo agente sunt per creationem, conservationem, applicationem, atque instrumentalitatem. Per quam actionem Deus producit effectus necessarios mediantibus causis necessariis et effectus contingentes mediantibus causis contingentibus, prout scientia simplicis intelligentiae exhibet et scientia modi infallibiliter certum reddit. At formalia peccati sicut non sunt intelligibilia, sicut non intelligendo sed intelligibilitatem negando cognoscuntur, sicut non volendo sed permittendo decernuntur, ita non per ordinem universi producuntur sed contra istum ordinem irrationali defectu appetitus rationalis privationes existunt.

19. De divina actione sententiae alias.

- a. Durandi (DTC IV 1965) sententia est: Deus immediate non concurrit; causat effectus causarum creatarum solummodo inquantum eas creat et conservat.
Quae sententia est reicienda: 1) quia non agnoscit immediationem virtutis, 2) quia non agnoscit applicationem et instrumentalitatem causee creatae, 3) quia praetermittere videtur divinum transcendentiam.
- b. Molinac (DTC X 2110 ff) sententia est: Deus immediate concurrit ad omnem effectum producendum; quae immediatio est suppositi: Deus et causa creata sunt causae partiales et integrantes; Deus producit esse effectus, causa creata producit taleitatem effectus.
Quae sententia verum dicit inquantum intelligit divinam transcendentiam esse in signo simultaneo; minus tamen placet 1) quia non agnoscit applicationem et instrumentalitatem, 2) quia non agnoscit immediationem virtutis, 3) quia non concipit transcendentiam divinam tanquam modum divinae causalitatis. Etiam vide # 20 f.
- c. Bannez (DTC II 145) docet praemotionem physicam; dicit "praemotionem" contra concussum simultaneum; dicit "physical" contra motionem dictam moralem per intellectum in voluntatem.
Quae praemotio etiam est praedeterminatio: posita praemotione, fieri non potest ut effectus non sequatur; non posita praemotione, fieri non potest ut effectus sequatur.
Quae tamen praedeterminatio libertatem auferre non censemur; Deus enim producit pari infallibiliitate, efficacia, irresistibiliitate effectus sive necessarios per causes necessarias sive contingentes per causes contingentes, ut optime docet S. Thomas.

Denique ista praemotio est id quo Deus omnia applicat et tamquam instrumenta usurpat, uti etiam legitur apud Aquinatem.

Caeterum, haec sententia non solum auctoritate sed et ratione fulciri creditur.

In primis circa viventia, cum vivens ideo vivit quia se ipsum movet, sequitur singulas viventis potentias se ipsas movere ad actiones suas; quod sans sine praelectione facere non possunt; nihil enim suam perfectionem augere potest.

Deinde circa omnia agentia creatarum realia sane distinctio agnoscenda est inter "posse agere" et "actu agere"; at "actu agere" dicit augmentum perfectionis agentis; quod ex ipso agente esse nequit; neque ex alia creatura, nam dato "actu agere" sequitur esse effectus ad quod producendum solus Deus proportionatur.

d. Quae sententia multis atque gravissimis laborat defectibus.

Primo, indubium est Deum per gratiam suam mutare habitus dispositionesque voluntatis; ideoque plane Deus potest immediate in ipsam voluntatem influere; minime tamen constat Deum singulis vicibus mutare ejusmodi habitus vel dispositiones.

Secundo, objectum intellectu praesentatum per causalitatem efficientem et physicam producit actum voluntatis, et quidem ex propria proportione producit specificationem actus, instrumentaliter vero producit exercitium actus.

Vere dicitur iste actio physica: nam "natura" invenitur non solum in materialibus sed etiam in spiritualibus.

Hoc obstat contingencia effectus seu libertas voluntatis: agit enim intellectus ut instrumentum voluntatis quae in actu est respectu finis, in potentia vero respectu medii; unde explicatur libertas eo quod voluntas facit ut ultimum iudicium practicum sit ultimum. Quantum autem volitionem ipsius finis attinet, voluntas non est libera; tunc agit intellectus ut instrumentum supremi applicantis cui est Deus.

Tertio, constat objectum intellectu praesentatum aut causam aut conditionem esse specificationis actus voluntatis; si merita conditio est, habetur opinio Petri Ioannis Olivi et aliorum Augustiniensium medievalium qui reiecerunt filium Aristotelis, "quidquid movetur ab alio movetur". Si vero objectum intellectu praesentatum est causa specificationis actus, aut causa partialis est et simultaneo concurrit ipse voluntas ut alia causa partialis, et sic habetur opinio Scotti qui concuscas eiusmodi invenit et introduxit; aut tandem denique objectum intellectu praesentatum est causa instrumentalis, ut supra exposuimus.

Quarto, opinio Bonneziiana attribuit praedeterminationi proprietatem exclusive divinam, ut praedeterminatione sit infallibilis, efficax, irresistibilis et tamen effectus maneat contingens. Agnoscamus eiusmodi proprietatem transcendentaliae in Deo quia ipse est perfectione infinitus; at sicut Deus aliud Deum creare non potest, pariter praedeterminationes cum proprietate exclusive divine producere non potest.

Quinto, effugium nullum est dicere non intrinsecum sed extrinsecum pertinere transcedentiam ad praedeterminationes. Perpetuo loquuntur Bonneziiani de intrinsecis gratiae officiis. Praterem, si extrinsecum esset ista officia, nulla esset. Nam praedeterminatione est in signo praevio ad eum effectum; at ipsa divina transcendentia non est in signo praevio sed in signo simultaneo cum ipso effectu et quidem per denominationem extrinsecam ab effectu. Unde apparet praedeterminationes gaudere perfectione maiori quam ipso Deus.

Quinto, S. Thomas per applicationem non intellexit istas praedeterminationes; applicatio S. Thomae cum necessitate deducitur ex eo quod corpus caeleste novet inferiora, et Deus movet corpus caeleste; lego De Pot. 3, 7 c.

Circa illud "ut actu agat" ibid., ad 7m, logo I, 116, 1-3, ubi S. Thomas dicit fatum rationibus consistere. Nam vero praedeterminatio non deducitur cum necessitate ex motione corporis caelestis neque relationibus constituitur.

Sexto, vivens movet se ipsum secundum Aristotalem et S. Thomam in quantum una pars in actu movet aliam partem in potentia. Illa opinio de potentiis vitalibus sese noventibus est Augustinianum medievalium et derivatur ex opinione S. Augustini de anima sensu movente. At Augustinianae reiciunt illud "quidquid movetur ab alio movetur." Bannez autem, postquam posuit potentias vitales se moventes, invocat principium "ristotelicum ut habent praedeterminationes physicas.

Septimo, semper differunt posse agere et actu agere; diversimode tamen pro diverso sensu tou agere. In quantum agere dicit actum secundum uti sentire, intelligere, volle, istud agere in agente recipitur. In quantum agere dicit exercitum causalitatis efficientis, et de hoc nunc est quaestio, actu agero est ipse effectus ut dependens a causa; qui effectus in paciente recipitur et non in agente; vide #5. Porro, actu agero nihil entitatis per se ponit in agente, ita tamen ut diversa sit conditio primi agentis et causas secundae ut actu agant; primum agens applicante non indiget, nam creat; causa vero secunda creare non potest et ideo indiget applicante, ut fusius supra explatum est, #17.

Octavo, ut vitia radicalia huius sententiae aperiantur, duo ulterius sunt addenda. Actio Dei in omni actione creature stabilitur pura analysi metaphysica et pura necessitate metaphysica existit; ideo Deus in omni operante operatur quod res aliter se habere non potest et non quia homo inveniat notus vel praenotiones praeter eos qui omnibus patentibus existunt; aliis verbis, doctrina S. Thome de Deo operante creando, conservando, applicando, et usurpando manet integra etiam totaliter omissionis atque explosionis praemotionibus et praedeterminationibus Bannezianis. Praeterea, Deus est agens per intellectum infallibilem et voluntatem efficacem; irresistibilitas divinae actionis non addit super istam infallibilitatem atque efficacitatem, sicut ipsa divina omnipotencia non addit supra intelligere et volle divinum. At verentur forte Banneziani ne actio per intellectum infallibilem et voluntatem efficacem carcat irresistibilitate ne accedat splendida illorum creature, nempe, praedeterminationis physica.

Non et decimo, per istam theoriam tollitur libertas hominis, tollitur gratia vero sufficiens, ut Deus fit auctor peccati, uti alibi et fusius probantur.

20. Utrum formale peccati in Deum reduci possit.

- a. Dominium Dei est transcendens. Si enim hoc aliquid esse Deus scit, vult, facit, necessario hoc est (#8). Praeterea, Deus est omnispons atque omnipotens; quare nihil esse potest nisi Deus scit et volens facit.

At hoc in mundo sunt peccata formalis. Iure ergo queritur utrum formale peccati in Deum reduci possit.

Respondetur formale peccati in Deum reduci non posse sive tamquam in causam sive tamquam in auctorem sive ullo prorsus alio modo.

- b. Et in primis formale peccati in Deum tamquam in causam efficientem vel finalem reduci non potest.

Non enim potest fieri reductio in causam nisi existit effectus qui reducatur. At formale peccati non est ens quoddam existens sed entis privatio. (#14, c)

c. Latius vero patet notio auctoris quam notio causae. Quamvis quod non existit in causam reduci non possit, in auctorem tamen reduci potest. Respondet enim auctor non solum de iis quae agendo facit sed etiam de iis quae omittendo non facit.

Iam vero, praesupposita theoria circa actionem divinam supra exposita (#18), Deus noque causa neque auctor est formalis peccati; imo, Deus est et causa et auctor ut nullum sit formale peccati.

In intellectu enim Deus dat lumen rationis et superaddit lumen gratiae quibus homo videat non esse peccandum; in voluntate Deus dat appetitum rationalem boni rationalis et superaddit inspirationem gratiae quibus homo volit facere quod intellectu faciendum esse conspicit. Quatenus ergo agit Deus, facit ut non sit formale peccati.

Neque dici potest Deum omittendo non facere quae facienda erant ut homo non peccaret. Actio enim divina est sufficiens per se ut homo non peccet; imo, nulli denatur Deus gratiam sufficientem ad salutem consequendam.

Cum ergo Deus neque propter ea quae facit, neque propter ea quae omittit dici possit auctor formalis peccati, constat in Deum auctorem formale peccati reduci non posse.

d. At aliter respondendum esset si quis affirmaret theoriā praedeterminationis physicae. Malum enim culpae seu formale peccati formalis est defectus actionis debitae in voluntate. Iam vero aut Deus dat praedeterminationem physicam aut non dat; si dat, actio debita necessario fit; si non dat actio debita necessario non fit. Quamvis ergo praedeterminatione physica non facit Deum causam peccati formalis, tamen facit cum auctorem. Auctor enim respondet non solum de iis quae agendo facit sed etiam de iis quae omittendo non facit.

e. Quibus positis, concludet ad radicalem differentiam inter theoriā supra (#18) positam et theoriā praedeterminationis physicae.

Secundum theoriā propositam, quam reputamus S. Thomae, ex infinita Dei perfectione sequuntur tum infallibilitas divini intellectus tum efficacia divinae voluntatis; proinde cum Deus sit agens per intellectum et voluntatem, ex infallibilitate intellectus et efficacia voluntatis sequitur irresistibilitas actionis. Quae irresistibilitas non addit super infallibilitatem et efficaciam sed cum iis identificatur sicut etiam potentia agentis non addit super intellectum et voluntatem sed cum iis identificatur.

At secundum theoriā praedeterminationis physicae, irresistibilitas actionis addit super infallibilitatem intellectus et super efficaciam voluntatis; addit nempe praedeterminationem physicam quae est creatura in creatura recepta. Sed cur additur? Timentne fautores huius sententiae non sine praedeterminationibus physicis intellectus divinus careat infallibilitate et voluntas divina careat efficacia? Supponuntne illi fautores non sufficere infinitam divinam perfectionem ad fundandam tum intellectus divini infallibilitatem tum voluntatis divinam efficaciam? An somniantur divinam agendi potentiam esse aliud ac divinus intellectus divinaqua voluntas? An forte credunt actionem per intellectum infallibilem atque efficacem voluntatem quodammodo non esse irresistibilem?

f. Qua occasione data connexam quaestionem breviter attingo. Quaeri enim potest utrum sufficiat illa actio divina supra exposita (#18) per creationem, conservationem, applicationem, et instrumentalitatem omnis agentis creati an forte etiam superaddondus sit alias concursus simultaneus quo Deus immediato immedietione suppositi influit in ipsum esse effectus.

Inutilem esse eiusmodi additionem concludes ex nuperrime dictis (#20, e). Iam enim per applicationem et instrumentalitatem agentis creati Deus producit esse effectus immiddatione virtutis. Porro, quia Deus est agens per intellectum et voluntatem, sufficiunt infallibilitas eius intellectus et efficacia eius voluntatis ut eo ipso actio divina sit irresistibilis in signo simultaneo veritatis.

At etiam periculosum eiusmodi additionem duco. Omnia enim cavendum est nos, sicut praedeterminatio physica facit Deum auctorem peccati praeviuum, ita concursus simultaneous faciat Deum auctorem peccati simultaneous. Homini enim in gravi tentatione versanti aut Deus concurrit ut resistat aut Deus non concurrit ut resistat. Idem ergo est dilemma ac circa praedeterminationem physicam, excepto quod ponitur non in signo praevio sed in signo simultaneous. Aliqualem solutionem habes si negas formale peccati consistere in solo defectu actionis debitae in voluntate; sic enim tollitur disiunctio inter esse et non esse, cuius causa est Deus, et introducitur distinctio inter esse peccati formalis et taleitatem eiusmodem cuius taleitatis homo est causa. Alia ex parte, sine hac definitione peccati formalis, noli recurrere ad scientiam medianam tamquam ad solutionem. Non enim Deus praevidebat hominem vel volentem et resistantem sine concursu vel non volentem et non resistantem cum concursu ad volitionem et resistantiam.

g. Remanet probandum ultimum asserti (#20, a) clementum, nempe, nullo prorsus modo formale peccati in Deum reduci potest.

Quod methodo critica, iam indicata (#14, e), sic stabilitur.

Omnis reductio est secundum aliquem nexus intelligibilem inter id quod reducitur in aliud et aliud in quod reducendum reducitur.

Sed nullus nexus intelligibilis intercedit inter malum culpac (formale peccati) et quodlibet aliud ens.

Ergo nullo prorsus modo formale peccati in Deum reduci potest.

Maior videtur evidens, nam sine nexu intelligibili reductio non est rationabilis sed arbitraria.

Minor sic declaratur. Intelligibile proprio dictum est id quod intelligendo cognosci potest. Porro, Intelligibile proprio dictum est duplex, nempe, in se vel in alio. In se intelligibile quoad nos est objectum proportionatum nostri intellectus, nempe, quidditas rei materialis. At in se intelligibilia non sunt neque materia, quam intellectu cognoscimus non intelligendo sed ad phantasmata recurrendo, neque existentia contingens quam intellectu cognoscimus non intelligendo sed recurrendo ad sonus ut existentia quiditatis verificatur. In alio intelligibilia sunt et materia, quae in forma intelligitur, et existentia contingens, quae per reductionem ad causas efficientem et finalem intelligitur. Accidentia denique tum in se tum in alio intelliguntur; in se quatenus sunt quidditates secundum quid; in alio quatenus naturaliter resultant ex forma substantiali vel ab alia causa producuntur.

Iam vero malum culpac neque in se neque in alio est intelligibile; est enim privatio actionis debitae, contra lumen rectae rationis, contra rationabilitatem appetitus rationalis, contra ordinationem mundi intelligibilem a Deo praeconceptam, volitam, et promulgatam. Intellectu quidem cognoscitur, at non intelligendo cognoscitur sed intelligibilitatem negando.

Quod vero neque in se neque in alio intelligi potest, omni nexu intelligibili careat necesse est. Quod omni nexu intelligibili caret, in aliud secundum nexus intelligibilem reduci non potest. Et sic probatur intentum quod formale peccati nullo prorsus modo in Deum reduci potest.

h. Quibus positis, elucet quid sit mysterium huius tractatus.

Est in primis mysterium divinæ transcondentiae; nihil in mundo fieri potest nisi Deus omnisciens scit et Deus Dominus omnipotens vult vel permittit; at sunt formalia peccatorum in mundo; ergo Deus ea permittit.

Est deinde mysterium iniquitatis; sunt formalia peccatorum quae neque in se neque in alio intelligi possunt.

Primum mysterium excessu intelligibilitatis finitum intellectum excedit. Alterum mysterium defectu intelligibilitatis intelligentiam nullam admittit.

Ex his duobus simul sequitur Deum velle permettere peccata, nam permittore illud est actus divinus ideoque bonus et sanctus, et tamen Deum nullo modo velle peccata permissa sed ea tantummodo permettere. Vide #21, e.

i. Dices: ergo formalia peccatorum in Deum permittentem reducuntur; quod est contra assortum huius sectionis.

Respondetur: circa permissionem divinam infra disputabitur, #23. Nunc sufficiat dicere: ex defectu actionis in voluntate in signo simultaneo concluditur ad permissionem divinam, non quia defectus est intelligibilis, sed quia dominum Dei est transcendens; ex permissione divina dicitur peccatum permitti per denominationem extrinsecam. Gressus ergo sequentes sunt: 1) privatio actionis in voluntate; 2) dominatio Dei extrinseca ut permittentis; 3) ex hac denominatione extrinseca alia denominatio extrinseca peccati ut permissi. Ex his nullo modo concludi potest formale peccati esse intelligibile sive in se sive in alio; habentur enim eo quod formale peccati cognoscitur etsi intelligibilitatem negando cognoscatur.

21. De voluntate divina antecedente.

a. Ad fidem pertinet Deum ita alios praedestinare et alios reprobare ut tamen omnes salvos fieri volit.

Qua de causa distingui oportet inter antecedentem voluntatem qua omnes salvos vult Deus et consequentem voluntatem qua Deus quosdam reprobare vult. Secus adesset contradictio.

Alibi probatum assumimus hanc salvificam et universalem voluntatem antecedentem esse seriam et actuosam, neque fictam sed veram.

Illud solum ergo inquirimus qualis sit ista voluntas antecedens et quemadmodum a voluntate consequente differat.

b. Prima conclusio est quaestionem ponit non circa volitionem divinam entitative spectatam neque circa ipsa objecta volita in se considerata sed de volitione divina terminative sumpta seu prout ipsa volitio se habeat ad omnium salutem et quorundam damnationem.

Non agitur de volitione divina entitative spectata quacum componitur Deum vello nullam esse creaturam ideoque nullam esse salvam.

Non agitur de ipsis objectis: nulli dubium est salutem dari propter statum gratiae et poenam dari propter peccata.

Sed agitur de volitione divina terminative sumpta: quaestio enim ponitur ut defendatur bonitas divina quae omnium salutem ex parte sua vult.

c. Secunda conclusio est voluntatem antecedentem esse ipsam volitionem qua Deus hunc mundum esse vult.

Terminatur enim volitio divina sive necessario ad divinam bonitatem sive contingentia ad alia; haec vero alia vel sunt hypothetica vel actualia.

Porro praeter quaestionem est volitio circa objectum necessarium; manet enim hacc volitio sive Deus vult creare sive non vult; at non manet pariter voluntas salvifica; si enim nullam esse creaturam Deus voluisset, nullam esse salvam necessario voluisset.

Pariter praeter quaestionem est volitio circa objectum mere hypotheticum; etiamsi verum esset omnes salvos fieri si Deus alium mundum voluisset, logice fieri potuit ut in hoc mundo Deus neminem salvum fieri vellet; quod contradicit voluntati salvificae seriae et actusae circa creaturem actuales.

Idem aliter concludi potest: volitio divina circa objectum hypotheticum non tam est volitio quam volitionis hypothesis in intellectu existens; at eiusmodi hypothesis non dicit voluntatem seriam et actusam circa creaturem actualem.

Manet ergo quod voluntas Dei salvifica est illa volitio actualis circa actualia qua Deus hunc mundum esse vult.

- d. Tertia est conclusio quod distinguendae sunt diversae habitudines divinae volitionis ad diversa elementa huius mundi voliti.

Quamvis unica sit volitio divina et unum unitate ordinis sit huius volitionis objectum, nempe hic mundus totus, nihilominus non una est habitudo divinae volitionis ad omnia quae in mundo sunt sed alia erga bona, alia erga mala naturalis defectus, alia erga malum culpae, et alia erga malum poenae.

Prima ergo habitudo est divinae volitionis ad bonum creatum; quae est secundum ipsam volitionis rationem intrinsecam; unumquodque enim volitur in quantum bonum est.

Secunda vero habitudo est divinae volitionis ad malum naturalis defectus; quae quidem ex priori habitudine nexu intelligibili derivatur. Qui enim vult leones existere, vult eos sustentari et ideo vult carnium comedionem; at carnium comedio non habetur sine viventium mactatione, et ita qui vult directe illud bonum quod est leones existere, necesse est ut indirecte volit seu permittat malum particulare quod est quaedam viventia mactari.

Tertia vero habitudo est divinae volitionis ad malum simpliciter quod est malum culpae seu formale peccati (#14, c). Porro, malum culpae Deus neque directe neque indirecte vult; non enim continetur in quodam bono communi tamquam pars vel consequens sed simpliciter est malum; et ideo, uti docet S. Thomas, Deus nullo modo malum culpae vult (I, q. 19, a. 9 c).

Cui consentit tum sensus communis tum sensus ecclesiae. Quando enim oramus Deum Patrem ut fiat voluntas tua, non oramus ut peccata ulla fiant sed ut nulla fiant; nemo enim reputat peccata esse secundum voluntatem Dei, sed omnes concorditer dicimus peccata esse contra voluntatem eius qui peccata prohibet et peccatores minatur et imponitentes gravissimis poenis punit.

Quamvis autem Deus nullo modo vult formale peccati, tamen formale peccati Deus permittit (#20, h). Permissio ergo haec distinguitur contra illam Dei voluntatem qua Deus peccata nullo modo vult.

Quarta denique habitudo divinae volitionis est ad malum consequens formale peccati. Quae quidem habitudo partim similis et partim dissimilis est ei quae supra secundo loco est posita. Et in primis dissimilis est in quantum supponit et consequitur permissionem mali culpae quod Deus nullo modo vult. Caeterum autem est similis in quantum respicit malum quoddam particulare quod in bono communi continetur; quod discurrendo per singula apparat. Ex malo culpae sequuntur materiale peccati formalis, vitia, scandalum, et nisi homo resipiscat, malum poenae. At materiale

peccati continetur in bono communi quod homo est dominus sui actus; vitia consequuntur ex bono communi quod est lex illa psychologica secundum quam actus dispositions relinquunt unde habitus acquiri possunt; scandala continentur in illo bono communi quo homines ab hominibus docentur et permoveantur; malum denique poenaes continetur in ordine divinas iustitiae quae bonos premitat et malos punit; quae sane iustitia magnum quoddam et commune bonum est.

- e. Quarta est conclusio quemadmodum distinguuntur voluntas Dei antecedens et voluntas consequens.

Voluntas ergo consequens dicit unicam volitionem divinam actualem prout omnia prorsus respicit quae in hoc mundo sunt.

Circa voluntatem consequentem dicitur nihil posse esse in mundo nisi id Deus velit. Quamvis enim in mundo sint formalia peccatorum, quamvis Deus formalia peccatorum nullo modo velit sed ea omnia vera voluntate prohibeat atque oderit, nihilominus in mundo non essent formalia peccatorum nisi ea fieri permisisset. Quare, inquantum "velle" latius sumitur et "permittere" includit, Deus dicitur velle voluntate consequente.

Voluntas autem antecedens pariter dicit unicam volitionem divinam actualem prout omnia respicit quae Deus in hoc mundo esse vult non alienam voluntatem permittendo sed sua voluntate propria utendo.

Circa voluntatem antecedentem dicitur Deus nullo modo velle formale peccati. Hanc voluntatem significamus quando oramus: "Fiat voluntas tua". Hanc voluntatem ipse Deus significat quando peccata prohibet, quando poenas minatur, quando peccata commissa odio habet, quando impenitentes puniit. Quare inquantum "velle" proprius sumitur secundum habitudinem appetitus rationalis ad bonum et ad ea quae cum bono nexu intelligibili connectuntur, ideoque inquantum "velle" non includit illud "permittere" quod respicit formale peccati, dicitur voluntas Dei antecedens.

Quibus positis, notandum est Deum voluntate antecedente velle permittere peccata, voluntate autem consequente velle peccata permitta. Ipse enim Deus, infinite bonus, permittit; ergo, ipsa hanc permissione, sicut ipse Deus, est bona et ideo voluntate antecedente volita. Alia vero ex parte, peccata permitta sunt simpliciter mala neque ullo modo a Deo volita voluntate antecedent quamvis inquantum permittuntur voluntate consequente voluntur.

Quaequierit forte quispiam querendum fieri possit ut tam diversa sint iudicia circa tam similia, nempe, velle permittere peccata, et velle peccata permitta. Admittimus sane nomina verbaque esse simillima; at quantum distant obiecta volita; vello permittere est velle quod cum Deo identificatur; vello permitta est velle quod maxime Deo opponitur, nempe, peccatum. Tandem denique quamvis velle permittere et velle permitta in signo simultaneo veritatis inveniantur, nihilominus nullus existere potest nexus intelligibilis secundum quem peccata permitta in Deum quocunque modo reducantur. Vide f. 20, g, h.

- f. Quinta denique concludione exponitur voluntas Dei antecedens, salvifica, universalis, seria et actuosa, neque ficta sed vera.

Quae voluntas duobus praenissis declaratur.

In primis Deus vult hoc conditionatum, nempe, neminem a regno coelorum excludi nisi peccaverit et impenitentes peccato adhaeserit.

Praeterea, Deus vult implitionem conditionis; voluntate enim antecedente nullo modo Deus vult vel aliud formale peccati vel formale peccati impenitentiae.

Unde concluditur absolute Deum velle voluntate antecedente neminem a regno coelorum excludi.

Ex obiecto "neminem a regno coelorum excludi" constat hanc voluntatem esse salvificam et universalem.

Ex duabus praemissis mensuratur quam soria, actuosa, atque vera sit haec voluntas.

In primis quod commune est utriusque praemissae, voluntas de qua agitur est illa unica volitio que Deus hunc mundum actualiter actu vult.

Deinde maior praemissa declarat divinum propositum gratuitum elevandi creaturas rationales ad finem supernaturalem casque omnes, nisi peccaverint et peccato adhaeserint, ad ipsum finem consequendum producendi. Quod sane propositum est serium, actuosum, atque verissimum.

Denique minor praemissa declarat habitudinem ipsius divinae voluntatis ad formale peccati; quam habitudinem non ficto sed vere Deus manifestat prohibitionibus, minis, atque gravissimis poenis.

Dices: At eadem voluntate antecedente Deus vult permittere formalia peccata.

Rospondeo: Eadem voluntate antecedente Deus vult permittere formalia peccata quae in se Deus proprio suae volitionis actu vult, N; quae ipse Deus proprio actu permittit et alieno actu voluntur, C.

Notes bene voluntatem Dei salvificam non dicere Deum simpliciter velle omnes fieri salvos, quod velle peccatorum malitia frustratur; divinum enim velle frustrari nequit. Sed voluntas Dei salvifica dicit Deum ex parte suae voluntatis vello omnes salvos fieri, permittore tamen quosdam mala sua voluntate perire.

22. Voluntatis antecedentis conceptiones aliae.

a. Quidam afferunt signa seu momenta rationis; aliter enim volitur finis et aliter voluntur ea quae ad finem sunt; unde distinguunt priora signa in quibus voluntas Dei est antecedens et posteriora signa in quibus voluntas Dei est consequens.

Qui decepti videntur esse ex duplice sensu istius nominis "finis". Alter enim dicitur finis qui est ultima res perfectio seu ultimum complementum cuiusdam totius. Alter dicitur finis qui est ipsum totum, seu unum, intelligibile, et completum. Porro, finis primo modo dictus est propter finem secundo modo dictum; pars enim est propter totum; et ita docet S. Thomas ordinem universi esse maximum bonum in rebus creatis et finem ultimum mundo intrinsecum (#12).

Porro obiectum secundarium actuale volitionis divinae est ipse ordo universi qui in se includit omne aliud bonum creatum sicut totum in se includit suas partes. Quare hoc obiecto velito, cum finis per prius volatur, non superest aliud actu volendum. Non enim totum partibus vacuum per prius volitur et deinde secundum ordinem quemdam voluntur ipsae partes ne totum vacuum maneat. Sed totum quod volitur ut finis est totum quod definitur unum, intelligibile, completum, et existens.

b. Quidam autem distinguunt voluntatem Dei conditionatam et voluntatem Dei absolutam ita ut, conditione impleta, voluntas conditionata eo ipso sine mutatione sui in absolutam transeat.

Qui decepti videntur imaginatione temporis. Quia enim decursu temporis alia esse desinunt, alia pergunt, alia incipiunt secundum quod ista omnia sunt entia temporalia et inter se comparantur, simili quodam modo arbitrantur res se habere apud Deum cuius volitio prout determinatum quoddam tempus antecedit

dicitur antecedens et conditionata, prout autem in tempore conditiones impletur fit consequens et absoluta.

Ne tamen theologi magis in sensibilibus immersi quam ipsi scientiae physicae periti videantur, imaginatio illa est deponenda. Deo enim aeterno pariter sunt praesentia omnia temporalia quamvis haec inter se praesentia non sint (#3).

- c Quidam denique, etiam temporis imaginatione deposita, distinguunt voluntatem Dei antecedentem et consequentem quasi illa sit conditionata et haec absoluta. Quod quamvis pium atque orthodoxum sentimentum exprimere possit, tamen in rigore sermonis accipi non debet.

Conditionata enim voluntas Dei aut dicit Deum hypothetice potuisse aliud velle, aut dicit Deum actu sed conditionate velle, aut dicit Deum actu et absolute velle quoddam conditionatum. Jam vero neque in primo sensu neque in altero neque in tertio exprimitur illa voluntas antecedens quae est salvifica, universalis, scoria, actuosa, atque vera. Quod sic probatur.

Sive enim ponitur volitus hypothetica, sive velle actuale sed conditionatum, sive actualiter volitum conditionatum, semper quaeri potest utrum necne Deus actu velit impletionem conditionis;

Si vult impletionem conditionis, cum voluntas Dei sit intrinseco efficax, nulla est conditio et omnes fient salvi, quod est contra Matt. c. 25.

Si non vult impletionem conditionis, cum etiam haec voluntas sit intrinseco efficax, nemo erit salvus et voluntas salvifica est ficta.

Si quoad alios vult et quoad alios non vult impletionem conditionis, cum etiam haec voluntas sit intrinseco efficax, voluntas salvifica non est universalis.

Si vult impletionem conditionis universaliter quidam sed conditionate, redit quaestio de hac nova conditione.

- d At urgetur gravissima difficultas.

Illud totum quod est ordo universi concreto sumptus non existit simul quoad omnes suas partes. Nam decursu temporis aliae partes alias succedunt, neque omnes sibi invicem umquam sunt praesontes.

Quare absurdum est dicere illud totum esse finem quod nunquam existit completum, et ita ruit objectio contra ponentes signa rationis.

Pariter necessaria est consideratio temporis cum tempus sit de ipsa ratione istius ordinis, et ita ruit objectio contra ponentes voluntatem conditionatam quae debito tempore et impletis conditionibus vel non impletis transit in absolutam voluntatem.

Respondetur: partes universi non sunt omnes sibi invicem praesentes, C; partes universi non sunt omnes paritor praesentes enti aeterno, N.

Jam vero quaestio ponitur non de ipsis volitis sed de ipsa Dei volitione prout volita sua respicit; quae volitus est ens aeternum, ideoque partes universi sunt considerandae non prout inter se comparantur, neque prout ad nostrum intellectum comparantur, sed prout ad divinam volitionem comparantur. Quare non ruunt objections supra positas.

Denique non est reputanda scientia divina inferior quia non potest dividi secundum partes temporis sicut dividitur cognitio nostra sensibilis. Etsi enim ens temporale habeat partes suas existentiae post partes, nihilominus est idem ens cuius nulla existentiae pars est totum. Deus verius cognoscit per substantiam rei identicam quam nos per divisas existentiae partes successivas.

23. Cur Deus malum culpae permittat.

a Distinguitur duplex usus divini dominii transcendentis, nempe, usus conjunctus et usus purus.

Usus conjunctus est ille secundum quem dicitur Deus velle agere per causas secundas. Ita Deus est causa prima omnium quae per virtutes creatas fiunt inquantum omnes istas virtutes creant, conservant, applicant, usurpat; per usum conjunctum dominii transcendentis Deus infallibiliter scit et efficaciter vult et irresistibiliter facit idem quod per applicationem et instrumentalitatem virtutis creatae et conservatae producitur.

Intra ambitum usus conjuncti includuntur etiam media salutis gratuita et supernaturalia, uti, humanitas DNIC, gratias habituales et actuales, revelationem, redemptionem, ecclesiam, sacramenta, et omnia alia quae entia finita atque creata sunt et per oeconomiam divinac sapientiae ordinantur.

b Usus autem purus dominii transcendentis est quo Deus sua voluntate vult et facit aliquid esse praeter ordinem omnium caesarum secundarum.

Quare hic usus purus reduci potest ad hoc quod Deus non vult agere per causas secundas sed per immediatam interventionem suae voluntatis aliud facit ac per causas secundas facturus esset.

c Porro, quod Deus malum culpae permittit, ex duplice praemissa concludimus; nempe, ex eo quod sunt mala culpas, et ex eo quod nihil in mundo esse potest nisi id Deus et Dominus omnipotens aut volit aut saltem permittat. Quarum praemissarum altera sane invocat dominium Dei transcendentis, ideoque quaerendum est ad quomodo usum dominii pertineat.

Quae quaestio haud obscura est. Si Deus usus esset suo dominio, cum nullo modo malum culpae volit, certissime nullum peccatum formale commisum esset. Ideo de facto adest malum culpae quia Deus voluit per causas secundas agere et noluit purum usum sui dominii adhibere ne malum culpae fieret.

Aliis verbis, per purum usum dominii transcendentis potest Deus impedire quominus ullum unquam peccatum committatur. Quatenus autem Deus non vult istum purum usum, sed vult agere per causas secundas, dicitur quandoque permittere malum culpae.

d En ergo prima responsio. Deus permittit malum culpas inquantum vult agere per causas secundas, inquantum vult usum conjunctum dominii transcendentis, inquantum non vult usum purum ejusdem dominii

e At ulterius quaeritur cur Deus volit agere per causas secundas et nolit agere per purum usum sui dominii.

Respondetur justitiam Dei esse veritatem. Veritas enim rei seu ontologica est ejusdem conformitas ad intellectum divinum; ita res creatae quoad esse suum conformantur ideis divinis, et agere rerum sequitur eorum esse. Vide I, 21, 2.

(?) Inquantum ergo Deus vult agere per causas secundas, inquantum nolit agere per purum usum sui dominii, instantum vult Deus suam justitiam quae est veritas. Illud enim agere quod sequitur esse rei non est agere per purum usum divini dominii introductum sed est agere quod usum conjunctum sequitur.

f Dices: qui nimis probat, nihil probat. Porro, cum Deus semper vult suam justitiam quae est veritas, numquam vult purum usum sui dominii. At consequens videtur falsum.

Respondetur: "Dicendum quod, cum bonum intellectum sit objectum voluntatis, impossibile est Deum velle nisi quod ratio sua sapientiae habet." I, 21, 1, 2m. Quare Deus vult hunc mundum esse sicut scientia simplicis intelligentiae scit eum possibilem esse et scientia media scit eum futuribilem esse. Nihilominus ordo universi non sequitur essentias rerum sicut

conclusio praemissa; per prius enim Deus scit ordinem universi quam rerum essentias in isto ordine inclusas; nam omnia uno intuitu simplici intelligit, non procedendo a minoribus totis in majora excogitanda, sed tota maxima comprehendendo in eis vidit rorum essentias tamquam partes. Porro, tota maxima seu series omnium mundorum possibilium conspicuntur a Deo in propria essentia infinita tamquam manifestaciones possibles ejusdem essentiae, sapientiae, atque bonitatis. Quare nihil impedit quominus ordo universi divina sapientia conceptus utrumque exhibeat, nempe, et purum usum dominii divini in miraculis physicis atque moralibus secundum oeconomiam specialem divinas sapientiac et usum conjunctum ejusdem dominii secundum quem Deus suam justitiam rerumque veritatem per ipsas causas secundas agendo facit.

g Quibus positis sequitur duplex corollarium.

Quorum primum est incitamentum zeli ad maiorem Dei gloriam promovendam. Quod Deus permittit malum culpas, hoc idem est quod Deus vult agere per causas secundas. Quodsi nobis displicet et Dei offensa malo culpas illata et animarum perditio aeterna consequens, pro virili parte agamus Deoque cooperemur ut divina voluntate agendi per causas secundas non acquivaleat lugubri illi permissioni sed vorao illi voluntati Dei quam nominamus dicentes. Fiat voluntas tua, sicut in celo et in terra.

Quemadmodum vero nostram actionem actioni divinas cooperari oporteat, ex supra dictis conjici licet. Nam per creaturas agit Deus applicando atque usurpando; quae applicatio atque usurpatio per ordinem universi a Deo ut causa totali et universaliter procedunt (no. 17, f, g, h, i), et triplici nexu ipsas hominum electiones attingunt (no. 18; i).

Quatenus ergo electio humana cum antecedentibus donis gratiae habitualibus atque actualibus nectitur, agere possumus flagitando bonum Patrem per orationes et poenitentias ut gratias abundantes Corpori Christi perficiendo atque augendo largiatur.

Quatenus autem electio humana cum antecedentibus dispositionibus atque habitibus corporis, sensuum, intellectus, ipsiusque voluntatis nectitur, agere possumus in has dispositiones habitusque cum per alia media nota tum maxime per educationem catholicam.

Quatenus denique electio humana cum adjunctis externis oeconomicis, politicis, socialibus, historicis noctitur, agere possumus etiam in haec influendo. Omnis enim motus historicus quantumvis magnus, profundus, diuturnus ex "minoritate creativa" ortum sumpsit: minoritas enim inquirit, cogitat, intelligit, vult, dicit; majoritas docetur, commovetur, ducitur. Saeculo decimo nono vixit Marx et deridebatur; saeculo vigesimo doctrina Mariana magnam telluris partem regit. Pauci erant graeci philosophi, pusillus grecus erant apostoli Domini, nec numerosi primi monachi, nec multi erant scholastici profundi, nec caterva magna primi socii Ignatii, nec multitudo erat sive Lutherus sive Calvinus sive Cartesius sive Galilei sive Rousseau sive Kant. Unum est necessarium: ut rerum et mentium status qualis sit, perspicias, et quid fieri possit et debeat, invenias. Quod si Domino dirigente atque adjuvante feceris, ad maiorem Dei gloriam actions externa promovendam vere contuleris.

h Aliud corollarium est perperam eos S. Thomam interpretari qui dicant finem rerum a Deo intentum esse occupationem omnium stationum cum honoris et gloriae in celis tum damnationis et penae in infernis, et hanc ob causam Deum velle alios praedestinare et alios reprobare. Imaginations quadam decipiuntur. Quod docet S. Thomas (vide I, 23, 5, 3m) est Deum velle manifestationem suae justitiae atque suae misericordiae; quanam vero sit ista justitia et quanam ista misericordia, antea exposuit, I, q. 21, aa. 1-4; quam expositionem intelligendo quae supra scripsimus invenimus.

1 Dices: Ex praemissis sequitur reductio mali culpae in Deum. Nam Deus vult rerum veritatem ideoque per causas secundas agere vult; hac de causa non vult purum usum sui dominii transcendentis dicoque malum culpae permittit. Propter bonum commune, ergo, quo ordo universi est verus et realis neque quoddam somnium seu fairyland, permittit Deus malum culpac, sicut propter veritatem leonum permittit viventium mactationem.

Ex praemissis sequitur reductio divinae permissionis in volitionem boni communis, C; sequitur reductio ipsius mali culpac permissi, sub-dist.; si malum culpae reduci potest in voluntatem divinam agendi per causas secundas, C; si reduci non potest, N. Porro, nullo modo reduci potest, uti supra no. 20 stabilitur.

24. De signis rationis.

a Sapientis est ordinare. Qui vero res ordinat, aliud ponit primum, aliud secundum, et ita porro. Quare secundum quod aliud auctori praesintelligitur, ponuntur signa rationis.

Hanc ob causam sex signa rationis et singulorum in duas partes divisionem distinguimus ad ordinandam hanc materiam circa providentiam divinam.

Quae omnia siglis A, A', A'', B, B', B'', C, C', C'', D, D', D'', E, E', E'', F, F', F'' convenienter designantur.

b Primo signo ponimus scientiam simplicie intollentia secundum quam Deus totam seriem mundorum possibilium in sua virtute omnipotente intelligit, A.

Et in primo signo distinguimus inter ipsum intollibilem rerum ordinem, A', et mala culpae quae contra ordinem intollibilem sunt et negando intelligibilitatem cognoscuntur, A''.

c Segundo signo ponimus scientiam medium secundum quam Deus in sua transcedentia intelligit omnia fore prout praecedente scientia exhibontur si ipse quemdam e mundis possibilibus vollet, B.

Et in secundo signo distinguimus inter hypothesis propriae divinas voluntatis, B', et hypothesis divinac permissionis, B''.

d Tertio signo ponimus liberrimum decretum divinac volitionis secundum quam Deus actu vult hunc mundum esse, C.

Et in tertio signo distinguimus inter hanc volitionem prout antecedens dicitur, C', et prout est permissione mali culpae, C''.

e Quarto signo ponimus scientiam visionis secundum quam Deus actu scit hunc mundum esse secundum omnes suas partes atque nexus, D.

Et hoc in signo distinguimus inter ea quae Deus scit intelligendo, D', et malum culpae quod scit intollibilitatem negando, D''.

f Quinto signo ponimus actionem divinam ad extra secundum quam Deus creat, conservat, applicat, atque usurpat omnia in mundo ut sint et agant, E.

Et hoc in signo distinguimus inter ea quae ex divina actione producuntur, nempe, omnia bona, E', et id quod minime ex ista actions sequitur, nempe, malum culpae, E''.

g Sexto signo ponimus totum hunc mundum secundum omnes suas partes atque nexus existentem, ita quidem ut totus mundus sit semper Deo praesons, et tamen partes mundi sibi invicem non sint omnes praesentes, F.

Et iterum distinguitur inter intelligibilia in se et in alio, F', et malum culpac quod est irrationalis defectus appetitus rationalis, F''.

h. Quae signorum distinctio videtur conveniens.

In primis duobus ponuntur necessaria atque aeterna, in tertio et quarto ponuntur aeterna sed contingentia, in quinto et sexto ponuntur temporalia et contingentia. Quod videtur manifeste conveniens.

Porro, scientia media supponit scientiam simplicis intelligentiae; scientia visionis supponit liberam voluntatem creandi; et existentia mundi supponit actionem Dei. Et hac de causa convenienter ponuntur primum ante secundum, tertium ante quartum, et quintum ante sextum.

Denique in singulis signis fit distinctio secundum quod scientia vel volitio vel actio vel realitas respicit vel non respicit malum culpae. Quod conveniens est cum malum culpae intelligibilitate careat et in aliud reduci non possit.

i. Iam vero alia signa non videntur admittenda.

Si enim alia admitterentur, fundamentum distinctionis sumeretur secundum partes mundi sciti, voliti, facti, et existentia.

At Deus scit mundum per modum unius; vult mundum per modum unius; et agit per intellectum suum atque voluntatem. Quare cum mundus consideretur prout terminus est divinae scientiae, volitionis, et actionis (nam de divina providentia distingue ubi unum scitur, volitur, et efficitur).

j. Quantum adaequationem veritatis attinet:

Quae primo et secundo signo ponuntur, dicuntur de Deo per necessitatem et ideo per denominationem intrinsecam.

Quae quinto et sexto signo ponuntur, dicuntur de mundo per denominationem intrinsecam tum secundum quod in se est, F, tum secundum quod in Deum ut causam reducitur, E', vel non reducitur, E''.

Quae tertio, quarto, et quinto signo ponuntur dicuntur de Deo contingenter (potuit enim non creare) et ideo per denominationem extrinsecam dicuntur.

k. Quantum realitatem distinctionum signorum attinet:

Duo sunt realiter distincta, nempe, Deus et mundus.

Proinde, quae necessario de Deo dicuntur non supponunt aliud praeter Deum; quae vero contingenter de Deo dicuntur, includunt in ratione veritatis existentiam mundi extrinsecos denominantia.

Parva est distinctio inter scientiam simplicis intelligentiae et scientiam medium; Deus enim absolute simplex est.

Pariter parva est distinctio inter voluntem liberam et scientiam visionis; idem in Deo realiter est sciens et volens; et haec scientia atque voluntas veritatis adaequationem habent per idem denominans extrinsecum.

Addit scientia visionis super scientiam simplicis intelligentiae et scientiam medium tum quatenus scit objectum actu existens tum quatenus ipsa est illa scientia quae adiecta voluntate est causa rerum (I 14 8) et quae supposita voluntate est praecoxiva ordinis rerum (I 22 1 c 1m 3m).

Realis omnino est distinctio inter ea quae in mundo sunt et illam privationem quae est malum culpae.

Denique distinctionem quae parvae dicuntur, fundamentum suum habent in nostro modo concipiendi.

25. De Praedestinatione et Reprobatione.

- a. Providentia divina est ratio ordinis rerum in finem prout in mente divina existit. I, 22, 1 c.
 Praedestinatio est pars providentiae, nempe, ratio transmissionis creaturae rationalis in finem vitae aeternae. I, 23, 1 c.
 Reprobatio est praevisione et permissio culpe et preparatio poenae aeternae. I, 23, 3 c.
 Quae omnia pertinent ad quartum signum rationis seu ad scientiam visionis quae liberam volitionem hunc mundum creandi supponit. Vide # 24, d, k.
- b. Dilatio divina dicit affectum divinae volitionis erga praedestinatos. I, 23, 2 c.
 Electio dicit eundem affectum quatenus hi pro aliis eliguntur ad vitam aeternam.
 Odium denique dicit affectum ciudem volitionis erga reprobos.
 Quae omnia pertinent ad tertium signum rationis, nempe, ad liberrimam volitionem qua Deus hunc mundum totum creare voluit. Vide # 24, c.
 Antecedit ergo dilectio praedestinationem et odium reprobationem; quae tamen antecedentia in parva distinctione fundatur. Vide # 24, k.
- c. Providentia, praedestinatio, reprobatio, dilatio, electio, odium distinguuntur ab eorum effectibus seu consectariis.
 Ita providentia distinguitur a gubernatione rerum, quae est providentiae executio. I, qq. 103, 104.
 Similiter praedestinatio distinguitur a donis gratiae, meritis, et collatione gloriae. Et pariter dilectio et electio ab eisdem effectibus.
 Similiter reprobatio distinguitur a culpa praevisa et permissa et a poena inficta; et pariter odium ab iisdem distinguitur.
 Interdum praedestinatio vel reprobatio sumuntur sensu restricto et cum praeccione ab aliquibus effectibus vel consectariis. Quae praeccio toties quoties annuntiabitur.
- d. Distinguuntur praedestinatio et dilatio eodem modo quo distinguuntur obiectum-quod et obiectum-cui amoris. Vide # 16. Praedestinatio ergo dicit rationem transmissionis creaturae rationalis in finem vitae aeternae. Dilatio autem dicit affectum divinae voluntatis erga creaturam transmittendam vel transmissam.
 Pariter distinguuntur odium et reprobatio.
- e. Cum obiectum-cui amoris non dicatur finis nisi abusive, non est intrudenda consideratio obiectorum-cui in considerationem finium, sicut iam explicatum est. Vide #16, b.
- f. Assertum primum.
 Divina dilectio, electio, odium, praedestinatio, reprobatio sunt praescientis possibilibus futurilibusque meritis et peccatis; at nullo modo sunt propter ea, neque proprie ex eis.
 Sunt praescientis futurilibus, nam voluntas divina non caece legit hunc mundum; adest obiectum secundarium secundum quod vult. Vide # 15, c, 1.
 Non sunt propter merita vel peccata futurabilia, nam unicum motivum divinae volitionis est bonitas divina. Vide #15, f; #23, f.
 Non proprie sunt ex praescientis futurilibus: primo, quia non realiter distinguuntur divinum scire et divinum vollo; vide # 15, g; deinde etiam si anthro-

pomorphice supponatur divina volitio specificari a divino intellectu, volitio esset specificata divino consilio, divina praconceptione mundi eius et non ex parte quadam praeconcepta.

g. Assertum alterum.

Aliter se habent dilectio et odium; aliter pariter se habent praedestinatio et reprobatio.

Dilectio enim dicit ipsum Dei volitionem secundum quam dicimus, Fiat voluntas tua; quia quidem voluntas est salvifica erga omnes at officaciter salvifica erga dilectos. Vide # 21.

Odium autem dicit divinam permissionem culpacae quam culpam Deus ipse nullo modo vult. Est enim malum simpliciter. Vide # 14, c; #21, d; # 23.

Praedestinatio dicit Deum summa sapientia sua mundum ordinare ut praedestinatis gratiae conferantur, morita sequantur, mors opportuno tempore intervenerat, et praeomium vitae aeternae largiatur. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Ro. 8, 28 ff.

Reprobatio autem minime dicit Deum excogitare laqueos quibus reprobi irritantur. Malum enim culpae est contra ordinem mundi, et fit contra nisus divinos ut omnes salventur. Vide I, 19, 6 c fin; I, 103, 8 a 1m. Unde dicit reprobatio praevisionem culpacae et permissionem. I, 23, 3 c. Vide # 14, f.

h. Assertum tertium.

Noque dilectio neque praedestinatio neque odium neque reprobatio, etiam praeccisivo sumptu de sola gloria vel poena, sunt propter merita vel peccata absolute praevisa per scientiam visionis.

Admittitur sane quod ipsa gloria est propter merita, et ipsa poena est propter peccata. At quaestio ponitur de motivo divinae volitionis. Alia quaestio infra ponetur utrum merita vel peccata sint conditiones divinae volitionis.

Dicimus ergo ipsam divinam volitionem aliud motivum non habere nisi ipsam divinam bonitatem (#15, f) neque divinam volitionem unius esse propter divinam volitionem alterius, nam divina volitio est unica (#15, b) sed Deum velle ordinem rerum sive velle hoc esse propter illud, uti gloriam propter merita vel poenam propter peccata.

Praeterea, cum ipsa scientia visionis supponat divinam volitionem, ipsa volitio non potest habere causam vel motivum ex praescitis absolute.

i. Assertum quartum.

Divina dilectio et praedestinatio sunt causa effectiva gratiarum, meritorum, atque gloriae. Servi inutiles sumus.

Uti enim constat ex tractatu de gratia, Deus facit tum ut bonum velimus tum ut ita velimus ut etiam faciamus.

j. Assertum quintum.

Divinum odium et reprobatio non est causa peccati formalis; at supposito peccato est causa poenae inflictae.

Non est causa, etc. Vide # 20.

Est causa poenae inflictae, etc. Vide # 21, d, Quarta donique habitudo...

k. Assertum sextum.

Divina dilectio, praedestinatio, odium, reprobatio sunt actus immanentes divinae voluntatis et intellectus; ideoque sunt aeterni, infallibilis, efficaces; oerumque causalitas est irresistibilis, inquantum causant.

Vide # 3; # 4, c, d; # 8.

l. Assertum septimum.

Divina dilectio, praedestinatio, odium, reprobatio sunt actus contingentes ideoque adaequationem veritatis habent per denominationem extrinsecam.

Sunt contingentes, nam potuit Deus nolle creare.

Habent adaequationem veritatis per denominationem extrinsecam, Vido # 4.

m. Assertum octavum.

Secundum legem generalem denominans extrinsecum sufficiens et necessarium ut divina dilectio, praedestinatio, odium, reprobatio habent adaequationem veritatis est mors electi vel reprobri in statu gratiae vel peccati gravis.

Loquimur secundum legem generalem, scilicet aliter est dicendum de Christo Domino qui peccare non potuit, de confirmatis in gratia, de peccatoribus execratis et induratis qui iam certo ultimam gratiam acciperunt, etc.

Mors in statu convenienti est extrinsecum denominans sufficiens. Ut enim probatur in tractatu de Novissimis; status viae morte finitur.

At etiam est extrinscum denominans necessarium. Per se enim usque ad mortem manet possibilitas ut iusti non perseverent et ut peccatores accepta gratia poenitentiam agant. Iam vero eiusmodi non-perseverantia vel poenitentia est actus liber qui non continetur de necessitate in alio ita ut usque ad mortem sors incerta maneat. Vido # 9, c, d.

n. Assertum nonum.

Divina dilectio et praedestinatio est absolute gratuita.

Vita enim aeterna est finis supernaturalis; media quibus ad vitam porveniunt paritor sunt supernaturalia et indebita.

Denique divina dilectio et praedestinatio non habent causam vel motivum vel conditionem ex meritis dilectorum et praedestinatorum.

Causa et motivum iam exclusa sunt, # 25, f, h.

Conditio sic excluditur: Causa non conditionatur ab effectu suo. Atque divina dilectio et praedestinatio sunt causa moritorum (#25, i). Ergo non conditionantur a meritis.

Aliis verbis: ut adsit adaequatio veritatis in illa propositione, Deus hunc diligit at quo praedestinat, requiritur existentia mortis in statu gratiae ideoque cum meritis. Quae conditio est veritatis propositionis et non ipsius dilectionis vel praedestinationis. Nam dilectio et praedestinatio causant impletionem conditionis, et quidem infallibiliter, officaciter, irresistibiliter.

Et haec est veritas quam tueri volint ii qui dicunt praedestinationem esse ante praevisa merita.

o. Assertum decimum.

Divinum odium et reprobatio non sunt absolute gratuita.

Sicut dictum est non habent causam vel motivum ex peccatis.

Pariter, prout sunt actus divini non proprio habent conditionem ex parte creaturae. Dominum enim divinum est transcondens. Vido 22, c.

Attamen ista propositio, Deus hunc odio habet atque reprobat, non habet adaequationem veritatis sine morte reprobri in statu peccati; at non habetur mors in isto statu, nisi reprobus peccat; quod peccatum Deus nullo modo voluit, neque intellectu solleter res ordinavit ut fieret, neque sua actione effecit. Quantum ad impletionem huius conditionis, Deus non est causa. Quare dicitur, Perditio tua ex te Israel. Cf. I, 23, 3, 2m.

Et haec est veritas quam ii tueri volint qui asserant praedestinationem esse post praevisa merita.

p. Assertum undecimum.

Divina dilectio, praedestinatio, reprobatio, odium non imponunt necessitatem dilectis vel reprobis.

Dicuntur enim hi actus divini atque aeterni per denominationem extrinsecam et sunt in signo simultaneo veritatis cum existentia extrinsoci denominantis. Vide. # 8.

q. Noli confundere signum simultaneum veritatis et instans simultaneum temporis.

Aut praedestinatus os aut reprobis. Quamvis enim tua mors adhuc tibi futura sit, tamen eadem mors semper Deo aeterno est praesens. Porro sumitur denominatio extrinseca Dei ex morte semper Deo praesente, Vide #3, #4, d.

26. Objectiones

a. Inconvenientior dicuntur actus quidam divini et aeterni esse contingentios, e.g. # 4, et passim.

Quod onim est absolute simplex et absolute necessarium, nullo modo est contingens.

Respondetur: pari inconvenientia dicitur liborrium consilium, quo Deus creare decrevit, esse actus necessarius.

Ad rationem allatam distingo: actus purus ontitative consideratus nullo modo est contingens, C; terminative consideratus nullo modo est contingens, N.

b. Instas: ista adverbia, nempo, "entitative", "terminative", nihil esse videntur nisi effugium verbalo.

Respondetur: si ons, actus, realitas cognoscuntur sensu, imaginatione, nominibus, C; si cognoscuntur per veritatem tamquam medium in quo, N.

Aliter onim alia veritas habet adacquationem veritatis. Quod Deus necessario cossistit, etc., habet adacquationem veritatis per actum purum ontitative; quod Deus libere hoc vult et libero voluntum existere scit, habet adacquationem non per solum actum purum sed per hunc actum simul cum termino volito et scito; et sic dicitur actus purus terminative sumptus.

c. Non vera et realis est illa divina scientia vel volitio quae actu puro nihil addit nisi terminum ad extra.

Atqui secundum doctrinam traditam scientia visionis, providentia, voluntas salvifica, praedestinatio, reprobatio, etc., nihil addunt nisi terminum ad extra; immo, Deus est idem prorsus entitativo sive creat sive non creat.

Ergo secundum doctrinam traditam scientia visionis, etc., non sunt vera scientia neque realis volitio divina.

Respondetur: minor conceditur et maior negatur cum explicatione sequenti.

Aliud est id quo Deus scit et vult, et aliud est quo propositio circa Doum scientem et volentem habet adacquationem veritatis.

Ipsa actu puro Deus scit et vult quaecumque scit et vult; qui actus cum sit verissimus atque maxime realis demonstrat falsitatem maioris negatae.

Attamen adacquatio veritatis necessariae circa Doum per solum actum purum habetur; sed adacquatio veritatis contingentis ultra actum purum requirit terminum ad extra existentem.

Suo Sane calore proprie atque

*Exemplum habes in igni qui me calefacit, suo sano calore proprio omne
intrinsecum ignis calefacit quodcumque calefacit. Et tamen fieri nequit ut
ignis me calefacit quin ipso calefiam, et fieri nequit ut ipse calefiam capiat,
qui non in me sed in igni est.*

- d. Instas: Hoc forte sufficient circa actionem Dei ad extra, uti creationem, conservationem, applicationem, etc. At scire et velle dicunt actus immanentes, ideoque adveniente novo termino, aut mutatur ipsum scire ipsumque velle, aut novus terminus neque scitur neque volit.

Respondetur: aut mutatur aut non scitur neque volit, dist., in onto finito, C; in onto infinito, N.

Neque solum est mutatio impossibilis in ente immutabili, sed prorsus supervacanca est in ente infinito.

Considera exemplum. Si vos docere conarer bis bina esse quattuor, possem vobis terminum proponere et occasionem eliciendi actus secundi praebere, at numquam vestram intellectualem perfectionem habitualm augerem; iam dudum scitis bis bina esse quattuor. At Deus est perfectione infinitus, neque solum perfectione habituali sed etiam actuali; novus terminus adesse potest suae scientiae vel volitioni; sed perfectio eius sive habitualis sive actualis augeri non potest.

- e. Instas: saltom haec stare non possunt cum vera libertate divina. Ex concessione constat Deum eodem actu puro absolute necessario se ipsum necessario amare et creature contingenter, imo liberrimo consilio, velle. Aut Deo inest novus actus contingens aut Deo deest volitio vere libera.

Respondetur: eligo primum membrum disiunctionis et distinguo. Inest novus actus contingens, entitativo, N; terminative, C.

- f. Instas: atqui novus actus contingens terminative non sufficit ad veram Dei libertatem.

Respondetur: distinguo: si vera Dei libertas consistit in eo quod Deus in se producit atque recipit volitionem contingentem entitative, non sufficit, C; si vera Dei libertas consistit in eo quod Deus libere producit ad extra terminum volitionis suae, non sufficit, N.

- g. Instas: atqui ad veram Dei libertatem non sufficit Deum libere producere ad extra terminum volitionis suae.

Imo, hoc laborat circulo vitioso. Nam illud libere producere est velle quoddam divinum, nam Deus sua voluntate producit. Porro, non est velle necessarium, quia dicitur liberum; neque est velle liberum, quod non habetur ex termino producendo sed solummodo ex termino producto. Scilicet, productio est prior producto; at praerequiritur terminus libere productus ut sit productio libera.

Respondetur: primo, sufficit ad veram Dei libertatem libera productio termini volitionis suae; deinde, hanc libera productio non laborat circulo vitioso.

Ad primum proceditur ex comparatione libertatis humanae in qua distinguuntur sequentia:

A) est volitio finis; quae est actus secundus in voluntate ab applicante receptus.

B) est volitio medi; quae est actus secundus realiter a priori actu distinctus et pariter in voluntate receptus.

B') est eadem volitio ac B, sed consideratur prout actio est, seu cum relatione dependentiae ad causam efficientem.

B'') est eadem volitio ac B, sed consideratur prout passio est, seu cum relatione inhaesisionis in ipsa voluntate.

A') est eadem volitio ac A, sed consideratur secundum virtualitatem suam, nempe, prout est actus quo suppositum potest producere vel non producere hanc vel illam medi volitionem.

A'') est eadem volitio ac A, sed consideratur ut actu producens hanc medi volitionem, seu ut est id quo suppositum actu producit hanc medi volitionem; quae consideratio non addit entitatem actui A intrinsecam sed solummodo addit denominationem a sua actione, nempe, B'.

Iam vero ad veram hominis libertatem constituendam nihil facit possibilis-
tas passiva recipiendi hanc vel illam volitionem; secus dicenda esset aqua
libora quia passive potest recipere sive frigus sive calorem.

Sed ratio libertatis habetur ex actu, A', et exercitium libertatis habetur
ex eodem actu ut A''. At haec relinquunt actum A intrinseco immutatum.

Quibus positis ad libertatem Dei veram redeamus.

Deus est suum velle quod est amor infinitus bonitatis infinitae; unde in
eo habetur volitio finis, A.

Hoc actu Deus potest producere vel non producere quocumque mundum; unde
in eo habetur virtualitas , A'.

J'

Porro, quod Deus actu producitur hunc mundum dicitur quatenus actus purus
denominatur a mundo producto, et sic habetur A'' et pariter habetur exercitium
libertatis.

Denique, eodem signo Deus denominatur non solum ut actu producens sed etiam
ut actu volens hunc mundum, et ita in Deo invenitur volitio eius quod ad finem
est seu quod correspondet actui B.

Ad secundum vero quod adost circulus vitiosu^s, nego cum adosso. Sicut in
homine posse producere natura antecedit actu producere, pariter in Deo. Si-
cut in homine, eodem actu B, B', habetur et actu velle medium et actu produ-
cere volitionem medi, pariter in Deo in eodem signo est actu producere mun-
dum et velle mundum productum.

h. Instas: solutio est nulla. Causa indifferens ad utrumque non agit donec de-
terminetur. Atqui in analysi ponitur causa indifferens ad utrumque,
nempe, actus A', et additur actio ante determinationem, nam A'' est causa immu-
tata et ideo prior effectu qui est B, B', B''.

Respondetur: causa specificationis indifferens non agit donec determinetur, C;
causa exercitii, N.

Requiritur determinatio causae specificationis, quia secus
specificatio effectus esset incompleta; quamobrem praeter intellectum cuius
scientia se habet ad utrumque, ulterius requiritur voluntas tamquam cause
exercitii. Si autem hoc principium applicatur pariter ad causam exercitii,
aut abiit in infinitum aut tandem denique agnoscitur principium sic appli-
cari non posse. Ita Bannoziani secundum unum principium metaphysicum requi-
runt determinationem causae exercitii in libera hominis voluntate, et secundum
principium contradictorium non requirunt determinationem eamdem in libera
voluntate divina. Iam vero aut determinatio est metaphysice necessaria in
causa exercitii aut non; si est, Deus non est liber; si non est, non requi-
ritur determinatio in homine. Dicere quod causa infinita non indiget, causa

finita indiget, est fallacia accidentis; si causa finita indiget, indigentia non est ex ratione causae exorcitii, sed ex ratione finitudinis; et ex hac ratione probatio est proferenda; non profertur, neque proferri potest; si enim posset proferri, tolleretur libertas humana.

- i. Atqui saltem scientia visionis et libora Dei volitio non sunt aeternae. Nam terminus ad extra est temporalis, idcoquo dicere eum semper esse Deo praesentem aut facit terminum aeternum aut facit terminum qui non existit praesentem.

Respondeatur: nego antecedens; ad rationem allatam, admitto terminum esse temporalem; ad disjunctionem, nego suppositum, nempe, aeternitatem esse tempus quoddam infinitum. Hoc iam est explicata, #3, 4.

- j. Doctrina adeo complexa atque intricata molius omittitur ut mysterium simpliciter agnoscatur.

Respondeatur: adhuc nulla difficultas est mota quae in philosophia moveri non potest. Potius ergo inertia humana quam mysterium divinum agnosci debet.

- k. Secundum S. Thomam (I, 23, 2 c), praedestinatione nihil ponit in praedestinato. Secundum doctrinam propositam praedestinatione ponit in praedestinato mortem in statu gratiae.

Respondeatur: Secundum S. Thomam prophetia praedestinationis non completur sine nostro arbitrio consentiente (III, 30, 1, 1m); et ita est circa prophetiam, quia ita est circa divinam scientiam ex qua prophetia procedit (II-II, 171, 6, 3m); iam vero idem ordo universi in divino intellectu ostensio sub aliis respectibus est praescientia, praedestinatione, providentia (I, 22, 1; 23, 1); ergo secundum S. Thomam praedestinatione aliquid ponit in praedestinato.

Aliter tamen et aliter: prout enim praedestinatione dicit actum quo Deus praedestinat, dicit actum purum et sic in praedestinato nihil ponit; prout autem praedestinatione dicit hanc veritatem, Deum hunc hominem praedestinare, adaequatio veritatis exigit aliquid in praedestinato positum.

- l. Videtur quod voluntas salvifica antecedens est conditionata. Nemo enim reprobatur nisi peccaverit; quod peccatum Deus non causat; usque ergo ad peccatum impenitentiae finalis, voluntas salvifica manet antecedens et conditionata; at hoc peccato peracto, transit eadem voluntas in absolutam et consequentem.

Respondeatur: quod "videtur" transeat; ad argumentum, nego suppositum, nempe, Deum esse in tempore.

Verum est volitionem divinam non esse consequentem et absolutam sine conventione termino ad extra; ciusmodi tamen terminus non est conditio volitionis divinae sed conditio adacquisitionis veritatis.

Quod non est conditio ipsius divinae volitionis, patet; nihil enim est in mundo nisi Deus voluerit; porro, volitio divina est unica; et nihil potest esse conditio sui ipsius.

- m. Videtur malum culpae reduci in Deum permittentem idem malum culpae.
 Aut enim ista permissio est volitio officax, et sic cum ea componi non potest hominem non peccare; aut non est volitio officax, et sic tollitur dominium Dei transcendens.

Respondeatur: admitto disiunctionem et eligo membrum primum; quoad membrum primum admitto cum volitione Dei efficaci componi non posso ut homo non peccet; sed nego consequens quod subauditur, nempe, hominem ad peccandum necessitari; nam veritates simultaneae sunt ut quod hic homo hic et nunc peccat et quod Deus hunc hominem hoc peccatum patrare permittit; per eamdem enim entitatem utraque veritas habet adasquationem.

- n. Instas: ergo admittitur nexus intelligibilis inter Deum permittentem et hominem peccantem.

Respondeatur: admittitur identitas inadasquata inter has veritates simultaneas, nemps, hominem peccare, et Deum hoc peccatum permettere; per eamdem enim entitatem habent adasquationem veritatis. Sed negatur nexus intelligibilis inter actum quo Deus permittit et defectum actionis quo homo peccat. Cacterum, in contextu stricto sumitur "intelligibile"; non enim dicit id quod cognosci potest ut multo minus id quod concipi potest; sed dicit id quod positive intolligendo cognoscitur.

- o. Instas: explicatio est nulla quae recurrit ad rationem inintelligibilitatis.

Respondeatur: si ita recurratur sive fundamento in re, C; si cum fundamento in re, N. Explicatur enim quid possit et debeat intelligi et quid neque possit neque debeat intolligi.

- p. Saltem non oportet derelinqui definitionem traditionalem boni, nempe, id quod omnia appetunt.

Respondeatur: ponitur quid nominis ut ad quid rei procedatur. Secundum quid nominis bonum est id quod omnia appetunt, et appetitus est tendentia in bonum. Secundum quid rei ens est bonum convertuntur; iam vero omne ens est unum et intelligibile; omne ens actu est oxsistens; omne ens-quod completum est totum; unde bonum ratione sui est totum existens, et bonum ratione alterius est pars totius.

- q. Non assignatur terminus quem antecedit voluntas antecedens.

Respondeatur: assignatus est terminus sine quo non habetur voluntas consequens, v.g. mors in statu peccati.

At nullus est assignandus terminus quasi umquam cessat voluntas Dei antecedens; haec enim non est volitio conditionata, sed est ipsa volitio divina actualis qua hunc mundum vult inquantum terminatur ad ea quae ex parte sua Deus vult, nempe, bona omnia.

- r. Nulla est distinctio inter actionem divinam immediatione virtutis et immediatione suppositi. Deus enim est sua virtus. Si ergo Deus agit immediatione virtutis, eo ipso agit immediatione suppositi. Vido De Pot., 3, 7.

Respondeatur: immediatio suppositi sequitur immediationem virtutis, C; non potest Deus agere nisi per causas secundas, N. Vid. I, 105, 1-3.

s. Theoria proposita circa divinam scientiam futuribilium coincidit cum Banneziana.

Respondetur: theoria banneziana duobus constat: Deus cognoscit futuribia in decretis suae voluntatis; quae decreta subjective absoluta et objective conditionata respiciunt praedeterminationes physicas talibus adiunctis dandas. Vide Billuart apud Lennerz # 362, p. 253.

Theoria proposita negat possibilitatem praedeterminationum physicarum; et affirmat scientiam medium constitutum ante omne decretum absolutum divinae voluntatis. In sua virtute comprehensa Deus conspicit totam seriem mundorum possibilium; in sua transcendentia comprehensa Deus cognoscit quemlibet mundum, si crearetur, futurum prout concipitur priori scientia simplicie intelligentiae. Illud "si crearetur" non est decretum divinae volitionis sed hypothesis decreti quae in solo intellectu perficitur.

Si Molinam legeris (Lennerz #357, p.249 f), profecto videbis totam vim suae positionis in eo consistere quod contra Scotum non facit transitum a possibilibus ad actualia per determinationes divinae voluntatis sed post possibilia cognita et ante omne decretum voluntatis absolutum interponit futuribia cognita. Unde ad montem D. Thomas existentiam rerum actuunque ex divina voluntate repetit, rationem vero seu specificationem seu determinationem (Si A, tunc B) ex solo divino intellectu. Et hoc non solum facimus sed etiam quemadmodum fieri possit explicamus.

27. Principiorum summa.

a. Circa divinum dominium.

Cum ipse Deus sit fons omnis intelligibilitatis, veritatis, bonitatis, entitatis, fieri non potest ut ex alio scientiam acquirat, vel propter aliud quicquam velit, vel praeter actionem eius quicquam producatur.

Imo, cum spiritus sit, cumque per intellectum et voluntatem agat, non solum ut causa prima et principalis omnia producit, sed eadem omnia etiam intellectu praecognoscit et liberrima volitione vult.

Cum denique Deus sit perfectione infinitus, necessario est scientia eius i infallibilis, volitio eius efficax, et actio eius, scientiam volitionemque exsequens, irresistibilis.

b. Circa ordinem universi.

Ls! Cum omnis mundus possibilis necessario sapientiam divini intellectus et divinae voluntatis bonitatem reprezentat, existit ordo universi concretus, spatio temporeque divinus, omnia continens quae sunt, erant, vel erunt, omnia relationibus religans sive necessariis sive contingentibus, unus, intelligibilis, completus.

Qui cum bonus sit et alia bona finita omnia in se includat, summum est bonum creatum, et finis rerum creatis immanens, et gloria Iei externa et obiectiva.

At idem universi ordo potest abstracto considerari, prout est relationum quidam complexus, et potest dynamice sumi, prout singulis momentis successivis existit. Quo sub aspectu ordo universi est virtus illa instrumentalis qua Deus singulas causas a se creatas conservatasque ad actiones determinatas applicat et applicatas usurpat secundum praecognitum consilium suae providentiae et secundum modum suae gubernationis generalis.

c. Circa necessitatem et contingentiam.

Quicquid contingeret de Deo dicitur, per denominationem extrinsecam dicitur. Et eiusmodi omnia sunt quae pertineant sive ad scientiam visionis sive ad liberam Dei volitionem sive ad actionem Dei creantis, conservantis, et gubernantis.

Neque desunt ipsa extrinseca denominantia, cum Deo aeterno omnia sunt praesentia, neque quicquam ei praeteritum vel futurum esse potest. Non enim imaginatione fingendus est Deus, quasi nunc his contemporaneus existens et quandoque illis contemporaneus; sed ipse est sine temporis limitatione, et alia sunt etiam quamvis tempore limitentur.

Qua de causa veritates simultaneae sunt, quippe quae per eamdem entitatem adaequationem veritatis habeant, et "hoc contingens existit" et "Deus hoc contingens existere scit, vult, facit."

Ex quo factum est ut neque divina scientia infallibilis, neque volitio efficax, neque actio divina propter infallibilitatem efficaciamque irresistibilis ullam possit necessitatem rerum imponere praeter tam quae ex suppositione ipsius rei sequatur.

Reliquum ergo est ut ex causis finitis solis mensuretur rerum sive necessitas sive contingentia, ut ille effectus sit necessarius cuius causa applicata non potest non agere, et ille effectus sit contingens cuius causa applicata et agere et non agere potest.

Quam ob causam frivulos recte reputavit Aquinas esse eos qui divinum dominium absolutum et rerum contingentiam inter se pugnare arbitrarentur. Vide CG III, 94, #15.

d. Circa malum culpae.

Existunt, prout privationes existore dicuntur, irrationabiles defectus actionis in appetitu rationali. Qui defectus, cum contra naturam rationalis appetitus, contra dictamen rectae rationis, contra dona gratiae in contrariam partem intentia, contra intelligibilem rerum ordinem a Deo praecognitum atque volitum, contra praescepta Dei et minas iusti iudicis, contra actionem Dei in omni agente operantis, nihilominus modo privative fiant, sane secundum nullum nexus intelligibilem in aliud reduci possunt.

Quare Deus non intelligendo ea praecognitum sed intelligibilitatem negando cognoscit, neque ulla modo ea vult sed tantummodo permittit, neque sua actione facit sed, ipso agente ut fiant, irrationabiliter non fiunt.

e. Circa voluntatem Dei antecedentem et consequentem.

Alic sensu voluntas dicit velle, alio et latiore sensu dicit permittere; quod enim Deus malum culpae permittit, nullo tamen modo malum culpae vult.

Dicitur ergo voluntas Dei antecedens quatenus volendo eligit; consequens autem quatenus non solum volendo eligit sed etiam nolendo permittit.

Cuius distinctionis radix sic forte declarari potest. Vult Deus iustitiam suam seu rerum rationem intelligibilem seu rerum veritatem ontologicam; vult igitur creaturarum actiones secundum proprias naturas proprias voluntates lege saltem generali fiori; vult ideo Deus per causas secundas agere et usum non purum sed coniunctum sui dominii adhibere; et quia haec vult Deus, Verbum caro factum est ut creata humanitas per Humanitatem creatam salva fiat.

Potuit Deus alium mundum eligere ubi per causas secundas ageret et tamen nullum fieret peccatum. Potest Deus per usum purum sui dominii immediata interventione semper impedire quominus creatura peccatura non peccet.

At alium mundum non elegit, et volendo hunc mundum vult usum sui dominii coniunctum et non vult usum illum purum. At quamvis dominium pure adhibitum nolit, nihilominus Dominus omnium manet. Quare ex suppositis necesse est ut peccata fieri permittat.

Quae permissione non est velle malum culpae: ne peccator quidem ipsum malum culpae vult. Neque eadem permissione est velle aliud, sed nolle quoddam est, nempe, nolle usum purum divini dominii quo hoc in mundo tolleretur veritas rerum ontologica.

Quia hunc mundum Deus voluit, gratias Deo agere nos oportet; quia huius mundi veritatem ontologicam voluit, laudandus sane est Deus; quod homines peccant, ipsi viderint, cum sua voluntate contra voluntatem Dei peccant; quod tot tantique sunt errores, quod tam graves tamque frequentes occurruunt tentationes, quod gratiae abundantiores non conceduntur, viderint ipsae causae secundae per quas impetrantes atque laborantes Deus agere vult.

f. Circa rationem mysterii.

Quod in patria uno simplici intuitu intelligendum manet, his in terris per rationem fide illuminatam intelligere aliqualiter valent qui pie, sobrie, sedulo quaerunt.

Quare per multa discurrondo, rationibus semper aliis alias difficultates obviando, per errorum magis exclusionem quam ipsius veritatis perspicientiam, per principiorum potius cumulationem quam synthesis, ea sunt proposita quibus cohaerenter affirmatur et Deus omnium Dominus, et homo sui dominus, et peccator peccati rous. Vera ergo est voluntas Dei sal-

-vifica cum nullo modo velit vel faciat Deus id quo non salvandi perlungt. Iusta est impenitentium reprobatio cum ea conditione reprobantur quam non Deus sed ipsi impleant. Gratuita est electorum praedestinatio quorum nullum est meritum quod non acceperint ab eo qui infallibiliter praeconcepit, et efficaciter voluerit, et irresistibiliter produxerit cum totum universi ordinem tum singulas ciusdom partes etiam inimas.

"Cum omnia feceritis quae prascipiuntur vobis, dicite quia servi inutilis sumus."

"Homo non habet de suo nisi mendacium et peccatum."

"Deus ab initio constituit hominem, et reliquit eum in manu consilii sui."

"Non volentis, neque currentis; sed misorentis est Dei."

"Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis, qui secundum propositum vocati sunt sancti. Nam quos praescivit, et praedestinavit conformes fieri imaginis Filii sui."

"Ergo cuius vult miseretur, et quem vult indurat."

"Obsecro igitur primum omnium fieri obsecraciones, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus.... Hoc enim bonum est et acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire."

"Argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina."

"Quomodo autem audient sine praedicante?"

"Perditio tua ex te, Israel."

"O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, et investigabiles vias eius! Quis enim cognovit sensum Domini? Aut quis consiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia: ipsi gloria in saecula. Amen."

Scribebam Torontini,
in seminario PP. S.J.,
xxiii mart., MCML,
Bernardus Lonergan, S.J.